

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

Rozšiřování Evropské unie – příklad Turecka

Bc. Jakub HŘÍBAL

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra ekonomiky

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jakub Hříbal

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Rozšiřování Evropské unie – příklad Turecka

Název anglicky

Enlargement of the European Union – example of Turkey

Cíle práce

Hlavním cílem této diplomové práce je posoudit, zda by byl vstup Turecka do Evropské unie výhodou či nevýhodou pro celé evropské společenství. V současnosti je toto téma více než aktuální z hlediska dlouhodobých sporů ohledně možného dalšího rozšiřování EU.

Metodika

Prostudování odborné literatury a vytvoření teoretické části diplomové práce v oblasti rozšiřování EU. Analýza dat a syntéza dat. Sestavení dotazníku a využití kvantitativní metody sběru dat. Komparace sesbíraných dat s daty z odborné literatury. Vyvození všeobecných závěrů a vlastní názor na danou problematiku dalšího možného rozšiřování EU.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

Rozšiřování EU, etapy rozšiřování, Turecko, výhody, nevýhody

Doporučené zdroje informací

BALDWIN, Richard; WYPLOSZ, Charles. *Ekonomie evropské integrace* 4. vydání. Grada Publishing a.s., 2013. 580 s. ISBN 978-80-247-4568-8

BALÍK, Stanislav; MIKŠ, František; FIALA, Petr. *Perspektivy Evropské unie*. CDK – Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. 218 s. ISBN 80-7325-031-4

BOOKER, Christopher; NORTH, Richard. *Skryté dějiny evropské integrace*. Barrister & Principal, 2006. 623 s. ISBN 80-7364-026-0

FIALA, Petr; PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. Centrum pro studium demokracie, 2010. 803 s. ISBN 9788073252236

GERBERT, Pieere. *Budování Evropy*. Praha : Karolinum, 2004. 450s. ISBN 80-246-0111-7

KLVAČOVÁ, Eva. *Prohlubování evropské integrace*. 1. vyd, 2004, česky, Professional Publishing, Praha. 212 s. ISBN 80-86419-78-9

Předběžný termín obhajoby

2015/02 (únor)

Vedoucí práce

prof. Ing. Ivana Boháčková, CSc.

Elektronicky schváleno dne 28. 1. 2014

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 28. 1. 2014

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 31. 03. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Rozšiřování Evropské unie – příklad Turecka" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30.3. 2015

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucí mé diplomové práce prof. Ing. Ivaně Boháčkové, CSc. za odborné vedení, trpělivost, ochotu, vstřícný přístup, konzultace a připomínky, které mi poskytla při zpracování této diplomové práce. Zároveň bych chtěl také poděkovat všem zúčastněným studentům, kteří se ochotně podíleli na dotazníkovém šetření.

Rozšiřování Evropské unie – příklad Turecka

Enlargement of the European Union – example of Turkey

Souhrn

Tato diplomová práce se zabývá problematikou rozšiřování Evropské unie o Turecko, které je v současné době nejdelším čekatelem na členství v Unii. V teoretické části se práce zabývá samotným vznikem evropské integrace a její postupnou transformací. Dále se práce v teoretické části zabývá jednotlivými etapami rozšiřování a jejich důvody rozšiřování. Druhá část je věnována samotnému Turecku, jeho specifik a jednotlivých charakteristik, z kterých i vychází možné výhody a nevýhody, které by přistoupení Turecka přineslo. V poslední části se práce zaměřuje na současná obecná stanoviska zemí Evropské unie k přistoupení a dotazníkové šetření zabývající se možným vstupem Turecka do Evropské unie. Závěr je věnován vlastnímu doporučení pro či proti vstupu Turecka do Unie.

Klíčová slova: Rozšiřování Evropské unie, integrace, etapy rozšiřování, Turecko, výhody, nevýhody, Islám

Summary

This thesis deals with problems with enlargement of European Union, example of Turkey, which is currently longest waits for EU membership. The theoretical part of the thesis deals with the actual establishment of European integration, followed by gradual transformation. Further work in the theoretical part deals with phases of enlargement and their reasons of enlargement. The second part is devoted to the Turkey, its specifics and individual characteristics, which also brings the possible advantages and disadvantages that would bring Turkey's accession. The last part of the thesis focuses on the current general opinion of the European Union countries for Turkey's accession and the questionnaire dealing with the possible entry of Turkey into the European Union. The conclusion is devoted own recommendation for or against Turkey joining the European Union.

Keywords: EU enlargement, integration, phases of enlargement, Turkey, advantages, disadvantages, Islam

Obsah

1	Úvod	10
2	Cíl a metodika práce	12
2.1	Cíl práce.....	12
2.2	Metodika práce.....	12
3	Rozšiřování Evropské Unie (Evropského Společenství)	14
3.1	Důvody vzniku Evropské integrace	14
3.1.1	Politické důvody	16
3.1.2	Ekonomické důvody.....	19
3.2	Důvody rozšiřování EU, jednotlivé etapy rozšiřování a jejich dopady na Společenství	26
3.2.1	První rozšíření 1973 (severní rozšíření)	28
3.2.2	Druhé rozšíření 1981 a třetí rozšíření 1986 (jižní rozšíření)	35
3.2.3	Čtvrté rozšíření 1995	38
3.2.4	Páté rozšíření 2004	41
3.2.5	Šesté rozšíření 2007	43
3.2.6	Sedmé rozšíření 2013	45
4	Turecko jako země ucházející se o členství v EU	47
4.1	Historie začleňování Turecka do evropských struktur.....	47
4.2	Charakteristika současného Turecka.....	49
4.2.1	Ekonomická charakteristika Turecka	49
4.2.2	Politická charakteristika Turecka.....	52
4.2.3	Občanská charakteristika Turecka	53
4.3	Vývoj a současnost vztahu Turecka k EU	55
5	Možné dopady členství Turecka v EU.....	59
5.1	Výhody a nevýhody vyplývající z členství pro Turecko.....	59
5.1.1	Výhody vyplývající z členství pro Turecko	59

5.1.2	Nevýhody vyplývající z členství pro Turecko.....	61
5.2	Výhody a nevýhody vyplývající z členství pro Unii.....	63
5.2.1	Výhody vyplývající z členství pro Evropskou unii.....	63
5.2.2	Nevýhody vyplývající z členství pro Evropskou unii.....	67
6	Stanoviska členských států EU k členství Turecka.....	72
6.1	Obecná dimenze.....	72
6.2	Výsledky dotazníkového šetření.....	74
7	Závěr.....	81
8	Zdroje.....	83
9	Přílohy.....	91

Seznam tabulek

Tabulka č. 1:	Severní rozšíření ES.....	29
Tabulka č. 2:	Jižní rozšíření ES.....	37
Tabulka č. 3:	Čtvrté rozšíření EU.....	40
Tabulka č. 4:	Ekonomické ukazatele Turecka.....	64
Tabulka č. 5:	Věková struktura Turecka a EU.....	65
Tabulka č. 6:	Populační růst v Turecku a EU.....	70

Seznam obrázků

Obrázek č. 1:	Plánovaný plynovod Eastring.....	67
Obrázek č. 2:	Kurdská populace na Blízkém východě.....	69

Seznam grafů

Graf č. 1:	Tempo růstu HDP v Turecku.....	50
Graf č. 2:	Obchodní bilance Turecka 2002-2015.....	51
Graf č. 3:	Pohlaví.....	74
Graf č. 4:	Rozšiřování EU.....	75
Graf č. 5:	Hlasování v referendu o Turecko.....	76
Graf č. 6:	Geografická poloha Turecka.....	76
Graf č. 7:	Názor na bezpečnost Turecka.....	77

Graf č. 8 Výhody vstupu Turecka do EU	78
Graf č. 9 Nevýhody vstupu Turecka do EU	79
Graf č. 10 Demokratické Turecko.....	80

Seznam zkratk

EU – Evropská unie

NATO – Severoatlantická aliance

ESUO – Evropské společenství uhlí a oceli

EFTA – Evropské sdružení volného obchodu

UNRRA - Správa Spojených národů pro pomoc a obnovu

ES – Evropské společenství

OEEC – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OSN – Organizace spojených národů

RVHP – Rada vzájemné hospodářské pomoci

SZBP – Společná zahraniční a bezpečnostní politika

HDP – Hrubý domácí produkt

PIIGS – Skupina problémových zemí v rámci Eurozóny

APK – Strana spravedlnosti a rozvoje

IS – Islámský stát

1 Úvod

Tématem této diplomové práce je rozšiřování Evropské unie vedené na příkladu Turecka. Tato země je velice specifickou v oblasti integrace Evropy a čeká na své členství nejdéle ze všech kandidátských zemí. Turecko je zemí, ve které je od sebe odtržena politika a náboženství. Jde o muslimskou zemi, která se snaží začlenit do evropských struktur.

Významem zvolení tohoto tématu je právě aktuálnost problematiky rozšíření Evropské unie o tuto specifickou zemi. Turecko a jeho možné začlenění do západních kultur, rozděluje Evropskou unii na dvě skupiny. V Evropě v současné době probíhají diskuze o možných výhodách a nevýhodách přístupu Turecka. Skupina vyjadřující se pozitivně ke vstupu jsou především vlády jednotlivých zemí Unie, které vidí v Turecku silného ekonomického partnera či strategického partnera z hlediska geografické polohy státu. Naopak skupina odpůrců vstupu vidí v tomto rozšíření těžko překonatelné rozdíly v kulturách. Dalším častým uváděným důvodem negativního pohledu na rozšíření, jsou bezpečnostní rizika, protože Turecko je stále muslimskou zemí ležící na Blízkém východě. Tyto obavy jsou především sdíleny občany Evropské unie, napříč jednotlivými členskými státy.

Tato práce by tedy měla vysvětlit, proč jsou přístupové rozhovory s touto zemí vedeny bez významného pokroku tak dlouho a jaké jsou v současné době nálady v Turecku, ale i na půdě Bruselu ohledně dalšího rozšíření současné osmadvacítky.

Práce je rozdělena na obecnou část, která se zaměřuje na evropskou integraci jako takovou a také na praktickou část, ve které se práce zabývá dlouhodobě vedeným rozšířením Evropské unie o Turecko.

První kapitoly se věnují samotnému důvodu vzniku integrace a potřeby sjednocování evropských států v poválečném období, kde hrála stěžejní roli právě bezpečnost. Potřeba se integrovat do jednotného seskupení odstartovala evropskou integraci tak jak je známá dnes. Jde tedy nejen o prvotní bezpečnost válkami zmítaného kontinentu, ale i nastartování ekonomické integrace s jednotným trhem, který původně zastřešoval společný trh s významnými komoditami, uhlím a ocelí.

V další části práce lze vidět, jak jednotlivé etapy rozšiřování tehdejšího Evropského společenství ovlivňovaly jeho vývoj. Každé rozšíření Společenství mělo své politické a ekonomické důvody. Politika hrála v evropské integraci také svou významnou roli, především v období studené války, kdy byl svět rozdělen na dvě části a politické důvody rozšíření hrály svoji významnou roli v taktice zadržování komunismu a jeho šíření do západní Evropy.

Praktická část se zabývá samotným Tureckem, jeho historií a dlouhou cestou jeho integrace do západních struktur. Důležitou roli zde hrají jeho jednotlivé charakteristiky, ze kterých se vychází v jeho možných přínosech a naopak nedostacích pro Evropskou unii. Například otázka menšin v Turecku, dodržování lidských práv, či spor s Kyprem. Následuje jeho současná pozice a komparace zájmů ze strany Unie a ze strany samotného Turecka.

V poslední kapitole jsou nastíněny současné pohledy zemí, které jsou proti vstupu a pohledy zemí, které naopak stále podporují potenciálního člena Evropské unie. Druhá část této kapitoly je věnována výsledkům dotazníkového šetření určeného českým studentům vysokých škol České zemědělské univerzity v Praze a Vysoké škole ekonomické v Praze. Dotazníkové šetření se týká otázky dalšího rozšiřování Evropské unie a především názorů na rozšíření o Turecko, které by se po vstupu stalo prvním muslimským členským státem Evropské unie.

Závěrem budou shrnuty jednotlivé informace a data o přístupových jednání s touto kandidátskou zemí. Následovat bude vlastní doporučení o přijetí či nepřijetí Turecka do Evropské unie a zdůvodnění tohoto rozhodnutí.

2 Cíl a metodika práce

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem této diplomové práce je posoudit, zda by byl vstup Turecka do Evropské unie výhodou či nevýhodou pro celé evropské společenství. V současnosti je toto téma více než aktuální z hlediska dlouhodobých sporů ohledně možného dalšího rozšiřování EU.

Dále se bude práce zabývat hledáním možného východiska pro vstup či definitivní opuštění od myšlenky integrace Turecka do Evropské unie. Přístupové rozhovory se vedou příliš dlouho a proces integrace Turků se výrazně zpomalil. To má za následek nárůst skepse v této otázce, jak ze strany Unie tak i Turecka.

K dosažení možného východiska je třeba si tento problém rozdělit na překážky, které brání vstupu a naopak, hnací motory a motivy zájmu z obou stran. Důležité je také pochopit význam a původ samotné integrace Evropy. Stejně tak je důležité se zaměřit na vnitřní charakteristiku současného Turecka, ze kterého mohou vycházet důsledky prodlužování přístupových jednání a odkládání rozšíření Společenství o muslimské Turecko.

K nalezení východiska z odkládaného jednání je důležité se také zaměřit na motiv obou aktérů v současné době, zdali jsou obě strany přesvědčeny o výhodnosti této spolupráce. V neposlední řadě je také důležitý monitoring názorů pomocí dotazníkového šetření, na vstup Turecka do EU. Občané Evropské unie je třeba také vnímat, hlas lidu často určuje směr, kterým se bude Společenství dále ubírat.

2.2 Metodika práce

Metody, které budou použity na vypracování diplomové práce, jsou následující, prostudování odborné literatury, odborných článků a internetových zdrojů k vytvoření teoretické části diplomové práce. Následná analýza dat a jejich syntéza. Komparace

informací z odborné literatury a internetových zdrojů, zabývající se výhodami a nevýhodami možného vstupu Turecka do Evropské unie. Dále bude použita metoda dotazníkového šetření s využitím kvantitativní metody sběru dat. Následná komparace těchto dat se sesbíranými informacemi z odborné literatury, odborných článků a internetových zdrojů.

3 Rozšiřování Evropské Unie (Evropského Společenství)

3.1 Důvody vzniku Evropské integrace

Prvním impulsem pro realizaci sjednocování Evropy byla 2. světová válka. Válečný konflikt upozornil, jak tenká může být linie mezi válečným stavem a mírem. Poválečná Evropa ležela v troskách. Konflikt se projevil bez několika výjimek prakticky v celé Evropě. Ať už strana vítězů či strana poražených, obě doplatily ve všech aspektech na válečný konflikt. Od této chvíle se střediskem světové moci staly mimoevropské mocnosti Sovětský Svaz a USA. Po zhroucení Evropy se myšlenka jejího sjednocení ukazovala jako jediné východisko pro znovuobnovení starého kontinentu a navrácení jeho pozice vůči světu. Důvodů pro sjednocování bylo více. Cesta spolupráce měla zabránit možným novým vojenským střetům a tedy zavazovat se k udržování evropského míru.

Za počátek evropské integrace je označován projev Winstona Churchilla ze dne 19. září 1946 na univerzitě v Curychu. „ *Pokud se evropským zemím podaří sjednotit, jejich 300 až 400 milionů obyvatel zakusí prostřednictvím plodů společného dědictví prosperity, slávy a štěstí, jež nebudou omezovat žádné limity a hranice. Je zapotřebí, aby se evropská rodina, nebo alespoň co největší část evropské rodiny, reformovala a znovu upevnila své svazky, tak aby se mohla rozvíjet v míru, bezpečí a svobodně. Je třeba, abychom vytvořili něco podobného jako spojené státy evropské. Prvním nezbytným krokem je vytvoření Evropské rady. Abychom tento naléhavý úkol zdárně splnili, je zapotřebí, aby se Francie a Německo usmířily, stejně jako Velká Británie, ta rodina britských národů, mocná Amerika a upřímně doufám, že i Sovětský svaz, protože až bude všechno vyřešeno, budou muset být přáteli a ochránci této nové Evropy, budou muset hájit svá práva na život a prosperitu“¹*

Winston Churchill tímto projevem vyzval znesvářené strany Francie a Německa k jejich usmířování, byl si totiž dobře vědom, že hlavním kamenem úrazu možného sjednocování Evropy byla poválečná napjatost francouzsko-německých vztahů. Problémy a skepse se vyskytly na straně francouzského veřejného mínění. Francouzi tento krok

¹ GERBET, PIERRE. *Budování Evropy*, str. 41

považovali za předčasný i vzhledem k myšlence neangažovanosti Velké Británie ve struktuře evropského sjednocení. Velká Británie se podle Winstona Churchilla měla stát společně s Ruskem a USA takzvanými podporovateli sjednocené Evropy. Důvodů tohoto britského postoje k evropské integraci bylo hned několik. Velká Británie byla po druhé světové válce na straně vítězů, tudíž pro ni bezpečnostně politické otázky nepředstavovaly tak naléhavé řešení jako pro země kontinentální Evropy. Navíc prioritami Velké Británie byly vztahy se Spojenými státy americkými, se kterými dlouhodobě spolupracovala. Commonwealth disponoval také velice silnou pozicí v oblasti zahraničního obchodu. Opět tato pozice byla primárně založena na kontaktech s Amerikou a vztahy s evropskými státy hrály až druhou roli. Tudíž politickou ale i ekonomickou prioritou Commonwealthu bylo dále rozvíjet otevřené obchodní vztahy na úkor integrace ve všech odvětvích.²

Zajímavý je skeptický názor autorů Bookera a Northa na ony počátky sjednocování. Churchillův projev označují jako mylný z hlediska počátků evropské integrace. Uznávaný britský státník vyžil poválečné situace a svým smutným projevem a rétorikou lepších zítřků se snažil o evropskou integraci. Projev Churchilla byl prezentován jako zdroj pro inspiraci vybudování dalších pater, ze kterých vznikla později “stavba“ Evropská unie. V tomto projektu měla podle domněnek hrát Velká Británie hlavní roli, což se později ukázalo jako mylné. Za prvé, autoři poukazují na rozdílnost sjednocené Evropy z pohledu Churchilla a z pohledu jak se skutečně začalo evropské společenství v padesátých letech formovat. Churchill viděl budoucnost evropské integrace, jak prohlásil ve vybudování Spojených států evropských, tedy po vzoru USA. Představoval si tedy spojení svrchovaných států. Tuto myšlenku mezivládního principu pozdější zakladatelé nesdíleli a dokonce ji považovali za největší překážku vybudování evropského společenství. Za druhé uznávaný britský státník uváděl a zdůrazňoval, že sjednocování Evropy mělo být primárně zakotveno ve spolupráci Německa a Francie. Nezmiňoval záměrně tedy Velkou Británii, kterou dával na stranu Ruska a USA jako světových mocností.³

Největším omylem ohledně myšlenky vzniku Evropské unie autoři udávají, že samotné nápady na vznik Evropského společenství se nezačaly rodit po druhé světové válce, nýbrž ve dvacátých letech v meziválečném období jako zábrana vůči dalšímu

² FIALA, PETR. PITROVÁ, MARKÉTA. *Evropská unie*, str. 42-43

³ BOOKER, CHRISTOPHER. NORTH, RICHARD. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*, str. 55-56

možnému konfliktu, které se nakonec ukázaly jako neúspěšné. Ještě významněji se Booker a North zaměřují na poválečnou politickou rovnováhu na staré kontinentu ale i ve světě. Primární problém, který byl dokola připomínán ohledně usmíření mezi hlavními rivaly Německa a Francie, byl pouze zástěnou pro hlavní rodící se nebezpečí, které Winston Churchill pojmenoval na slavném fultonském projevu v roce 1946, jako železná opona, jež spadla v Evropě od pobaltského Štětína po italský Terst. Šlo tedy o řešení starých evropských nepřátelství, která v důsledku pádu železné opony vlastně přestala existovat.⁴

3.1.1 Politické důvody

V poválečném období, konkrétně od roku 1947 začíná vznikat řada evropských hnutí s myšlenkou sjednocování Evropy, lišila se ovšem svojí strukturou či programem. Proto v listopadu roku 1947 byl zřízen koordinační výbor, jenž měl mít na starost právě spojení jednotlivých evropských hnutí a také měl zorganizovat první jejich shromáždění na kongresu v Haagu v květnu roku 1948. Primárním úkolem tohoto kongresu bylo ukázat, že všechny demokratické země v západní Evropě mají shodný názor ohledně evropského sjednocení, diskuze problémů integrace a jejich možné řešení. Kongres se rozdělil na dva směry, federální, který měl sympatie především u Francouzů, Italů či Belgičanů a pak unionistický, jehož zastánci byli Britové.⁵

Přes řadu obtíží v názorech obou směrů, přinesl kongres v Haagu určité úspěchy. Šlo především o vytvoření řady významných dokumentů jako Politické prohlášení, Ekonomické a Sociální prohlášení a Zpráva Evropanům. Tyto dokumenty později sloužily jako podklad pro zřízení Rady Evropy či Charty lidských práv a svobod. Kongres se tedy zasloužil o založení Evropského hnutí, které nenahrazovalo existující hnutí, ale naopak je zastupovalo a koordinovalo jejich činnost.

Na druhou stranu poukázal Evropský kongres i přes přijetí určitých dokumentů na přetrvávající rozdílné přístupy k integraci starého kontinentu. Federalisté, kteří kongres v Haagu považovali za výchozí bod pro nastartování evropské integrace, byli přílišnými optimisty. Šlo totiž o velice krátké období po skončení druhé světové války, kdy evropské země opět dosáhly své suverenity. Některé státy se proto nechtěly vzdát svých nově

⁴ BOOKER, CHRISTOPHER. NORTH, RICHARD. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*, str. 56

⁵ GERBET, PIERRE. *Budování Evropy*, str. 44

dosáhlých kompetencí národních států ve prospěch nadnárodních evropských orgánů. Hlavní rozpor tedy přetrvával v pohledu a návrzích na institucionální struktury budoucí sjednocené Evropy.⁶

Účastníci kongresu byli nuceni hledat v této zásadní křižovatce možný kompromis. Shodné přesvědčení, že je třeba vybudovat celoevropskou organizaci, nakonec dosáhlo konsenzu, který v sobě nesl oba modely, jak federalistů, tak i unionistů. Společný konsenzus předpokládal, že shromáždění složené ze zástupců jednotlivých vlád bude nést pouze konzultační status, tedy že rozhodující vliv bude mít Rada, jež se bude skládat z ministrů zahraničních věcí jednotlivých členských zemí. Tento kompromisní model, který tedy nepodporoval nadnárodní myšlenku sjednocení, i přes kritiku federalistů znamenal jistý posun ve spolupráci západní Evropy. Kompromis znamenal 5. května 1949 v Londýně založení Rady Evropy. Toto založení navíc iniciovala francouzská vláda a tím dala najevo snahu o zapojení západního Německa do struktury evropské integrace. Tímto krokem stvrдила Churchillův apel v jeho Curyšském projevu. Plusovým bodem založení Rady Evropy byl i fakt, že pravomoci a samotné mechanismy jednání Rady byly přijatelné pro více evropských států, aniž by narušovaly jejich specifické politické či ekonomické oblasti.⁷

Vznik studené války byl dalším faktorem pro zahájení evropské integrace. V tomto bodě iniciativu přebíraly Spojené státy americké, které západní Evropu upozorňovaly na nebezpečí jménem Sovětský svaz. Sovětský svaz se pod záštitou Stalinovy politiky rozšiřoval po válce velice rychle do východní a střední Evropy. Od konce světové války uzavíral dvoustranné dohody o takzvané vzájemné pomoci s Polskem, Albánií, Bulharskem, Rumunskem, Finskem, Maďarskem, Československem či Jugoslávií, která později smlouvu vypověděla. Tyto smlouvy byly uzavírány i mezi těmito zeměmi navzájem. Ruská armáda byla rozestavena na většině území těchto států a ozbrojené složky těchto satelitních zemí byly jednotně podřízeny vojenskému velení z Moskvy. Vlády satelitních států byly postupně komunizovány a nejdůležitější průmyslová odvětví jednotlivých zemí spadala pod kontrolu Sovětského svazu. Rusové se navíc snažili rozšířit

⁶ FIALA, PETR. PITROVÁ, MARKÉTA. *Evropská unie*, str. 40-41

⁷ FIALA, PETR. PITROVÁ, MARKÉTA. *Evropská unie*, str. 41

svůj vliv nátlakem na Írán a Turecko a v Řecku se komunisté za pomoci zbraní dostali do vedení.⁸

Všechna tato fakta vedla ke změně americké politiky. Spojené státy americké již nemohly nadále se pokoušet o udržování míru, ale bylo naopak zapotřebí vystavit komunistům bariéru. Proto počátkem roku 1947 byla státním tajemníkem a generálem Marshalllem za pomoci Georgese Kennana a Deana Achesona vytvořena takzvaná doktrína containmentu. Jednalo se o doktrínu omezování vlivu opačného tábora za pomoci jiných nástrojů než vedení války. Amerika si tedy dala za cíl postavit se Sovětskému svazu, ochránit ještě svobodné země a vyčkat na vnitřní transformaci Ruska, jež by zapříčinila otevření vnější spolupráce se světem.

Od roku 1947 se tedy Spojené státy americké začaly opět angažovat na starém kontinentu. Počínaje 13. březnem 1947 prezident Truman rozhodl o poskytnutí vojenské a hospodářské pomoci Řecku a Turecku. Brzy poté již bylo zřejmé, že bude nutné pomoci i zemím v západní Evropě, které ochromené po válce neměly dostatečnou sílu se bránit tlaku komunistů a Sovětskému svazu. Sjednocení Evropy se jevilo jako jediné východisko jak se vyhnout neustálému angažování Spojených států amerických na starém kontinentu. Amerika pohlížela a představovala si evropskou integraci po vlastním vzoru federace. Spojené státy americké tedy byly připraveny pomoci Evropě z důvodu obavy ze Stalinovy politiky, podmínkou ovšem bylo, že Evropa podnikne skutečné kroky k procesu sjednocení. V Evropě v té době ovšem myšlenka sjednocení byla až na druhém místě.⁹

Pohledy jednotlivých zemí na sjednocení Evropy byly velice diverzifikované. Podněty, které tyto pohledy rozvětvovaly, byly různé. Šlo o poválečné postavení, zájmy jednotlivých zemí či rozdílné představy o tom, jak by měla sjednocená Evropa vypadat. Britský postoj jak již bylo zmíněno, byl velice specifický, na jednu stranu chtěli Britové sjednocenou Evropu ale zároveň bez své angažovanosti. Itálie a Německo pohlížely na integraci jako na záchranný kruh, který by je vymanil z poválečné izolace a zpět je dostal do rovnoprávné roviny. Země Beneluxu byly integraci také nakloněny, ale byly zatíženy strašákem statutu malých zemí, které mají strach, že budou ovládány velkými zeměmi v evropském společenství. Navíc se nechtěly oddělovat od Velké Británie, která na

⁸ GERBET, PIERRE. *Budování Evropy*, str. 47-48

⁹ GERBET, PIERRE. *Budování Evropy*, str. 48-49

aktivním podílení se neměla zájem. Stejný případ byl Skandinávský poloostrov, z hlediska polohy se cítili Skandinávci být na okraji kontinentální Evropy. Opět zastávali udržování vazeb na Velké Británii a její aktivní přítomnosti v evropské integraci.

Zvláštní pohled na sjednocení zastávala Francie. Francie se po válce stejně jako Anglie řadila na stranu vítězů. Usilovala tedy o stejné postavení jakožto světové velmoci, i když nedosahovala takových prostředků, aby se mohla považovat za velmoc. Na druhé straně si byli Francouzi vědomi nutnosti sjednocení starého kontinentu a na rozdíl od Britů i jejich aktivní zapojení se do tohoto procesu. Zpočátku byla Francie velice angažovaná ve vyřešení německé otázky, rozcházela se ovšem jak s myšlenkami spojenců tak i Sovětského svazu, kteří na rozdíl od Francie nechtěli internacionalizaci Porýní a Porúří tedy rozdělení západního Německa. Ke změně ve francouzské zahraniční politice došlo až v období 1947-1948, kdy začala studená válka. Potřebou vojenské a hospodářské pomoci od Spojených států amerických se Francie musela vzdát svého postavení nezávislé velmoci a začala mít větší snahu o integraci. Francouzi se museli vzdát i svých myšlenek ohledně rozdělení německého území a získání Porúří. Američané viděli v Německu velký potenciál, který by vyvážil sovětskou hrozbu. Problém byl právě ve Francii, která z historických důvodů myšlenku obnoveného Německa zcela zamítala. Proto Francie požadovala nastavení pevného evropského rámce, který by dával záruky, že obnovené Německo se nevrátí ke svým dobytelským myšlenkám.¹⁰

3.1.2 Ekonomické důvody

Nejen politické aktivity měly podíl na zahájení procesu sjednocování Evropy. Důležitou roli hrála poválečná hospodářská situace na starém kontinentu. Válkou zpustošená Evropa zasažena především v průmyslovém, hospodářském a zemědělském sektoru, nebyla schopna revitalizace bez vnější pomoci. Zničeno navíc bylo i velké množství budov a komunikací, které zabraňovaly možnému obnovení obchodních cest. Dalším zdrojem hospodářské nestability zemí západní Evropy byla finanční krize vzniklá platební neschopností jednotlivých států, jež se zrodila z důvodu mohutně rostoucího dovozu, který byl zapříčiněn i tuhou zimou na přelomu let 1946 a 1947. To vše znamenalo vyčerpání finančního potenciálu, ať už na straně vítězné, například Velké Británie, tak i

¹⁰ GERBET, PIERRE. *Budování Evropy*, str. 50-51

poraženého Německa. Tento problém mohl být řešen pouze obrovským přílivem financí z vnějšku Evropy.

Fungující organizace UNRRA, která byla organizována hospodářskou komisí při OSN, neboli Organizace spojených národů pro pomoc a obnovu byla pouze dočasnou a svoji velikostí nedostačující. Z tohoto důvodu se generál a americký státní tajemník Marshall společně se svými zástupci Achesonem a Claytonem rozhodli v rámci již zmiňované politiky containmentu navrhnout plán hospodářské pomoci Evropě. Šlo o projekt založený na distribuci finanční i materiální pomoci poválečné Evropě.¹¹ Obsah takzvaného Marshallova plánu byl poprvé zveřejněn samotným Marshallem 5. června 1947 na Harvardské univerzitě. Generál o nutnosti vypracování tohoto projektu řekl toto: „ *Je logické, že Spojené státy by měly udělat vše, co je v jejich silách, aby světu napomohly k návratu k normálnímu ekonomickému prostředí, bez kterého není možná politická stabilita a zajištění míru. Naše politika není namířena proti žádné zemi nebo doktríně, ale proti hladu, bídě, zoufalství a chaosu. Jejím účelem by měla být obnova fungující ekonomiky ve světě, jež umožní vznik takových politických a sociálních podmínek, ve kterých mohou existovat svobodné instituce.*“¹² Generál Marshall tedy zdůraznil, že plán obnovy nevyklučuje žádnou zemi a může být poskytnut i Sovětskému svazu a východní Evropě.

Plán obnovy byl nastaven na 12,5 mld. dolarů, jež budou dávkovány v rozmezí let 1948-1952, kde nejvíce měla získat Velká Británie. Cílem Marshallova plánu bylo pomoci zahájení procesu obnovy poválečné Evropy, jež povede k navazující liberalizaci obchodu. Šlo tedy i o nové navazování obchodních vztahů a dosažení strategických vazeb. Navíc plán obnovy umožňoval vstup amerických podniků na evropský trh. Součástí snahy Spojených států amerických ohledně hospodářské pomoci byla i snaha o spolupráci mezi evropskými zeměmi v udržování bezpečnosti světa.

Za důležitý faktor lze označovat i stanovení podmínek realizace hospodářské pomoci. Spojené státy americké totiž usilovaly o udržování trvalé obnovy a rozvoje Evropy, té chtěly dosáhnout právě nutností stálé spolupráce v Evropě. Dané spolupráce mělo být dosaženo formou mezinárodní organizace, která bude mít za úkol distribuci hospodářské

¹¹ FIALA, PETR. PITROVÁ, MARKÉTA. *Evropská unie*, str. 43-44

¹² FIALA, PETR. PITROVÁ, MARKÉTA. *Evropská unie*, str. 44

pomoci. Proto byla založena Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci známá pod zkratkou OEEC.

Zřízení OEEC ovšem předcházely nesrovnalosti v pohledech jednotlivých evropských zemí ohledně pravomocí a struktury této organizace. Rozdílné názory měl za úkol sjednotit Výbor pro evropskou ekonomickou spolupráci. Postupně došlo ke krystalizaci dvou odlišných názorů, jak již bylo několikrát zmíněno. Na jedné straně to byl francouzský pohled, který byl podporován Spojenými státy americkými. Ten usiloval o nadnárodně orientované organizaci. Naproti tomu britský pohled, jež spatřoval OEEC jako organizaci, která bude sdružovat členské země, ovšem jako suverénní státy, které budou spolupracovat pod záštitou mezinárodní dohody.

Konečná podoba Organizace pro evropskou a hospodářskou spolupráci byla dosažena 16. dubna roku 1948. Došlo ke kompromisu a přijatelnou podobu OEEC pro všech 17 zakládajících zemí. Shody bylo dosaženo faktem, že OEEC bude fungovat na mezinárodním principu, ale konference se budou konat na úrovni stálých zástupců, kteří se budou usnášet za pomoci jednomyslného hlasování.¹³

Samotný Marshallův plán se setkal s příznivými ohlasy napříč celou Evropou. Britové společně s Francouzi reagovali uspořádáním konference v Paříži na přelomu června a července 1947. Přizván byl i Sovětský svaz, který ovšem tuto pomoc odmítl. Důvodů bylo několik, například nesouhlasil s tím, že plán bude obsahovat mezinárodní koordinaci, která bude decimovat státní suverenitu. Dále sověti odmítali skutečnost, že by plán obnovy byl zaměřen dalším zemím, které nebyly postiženy Německem, pak neutrálním zemím či Německu samotnému. Sovětský svaz se odmítal zúčastnit jakéhokoliv aktu, založeném na principech liberalismu. Finanční a materiální pomoc by přijal pouze za předpokladu, že by ji mohl využít pouze na národní úrovni bez vnější kontroly. V neposlední řadě se také Sovětský svaz obával, že účastí jeho satelitních zemí na Marshallově plánu dojde k působení vlivu na tyto země ze strany Spojených států amerických. Odmítnutí Marshallova plánu ze strany Sovětského svazu ještě více zvýraznilo rozdělení Evropy na dva bloky a počátek studené války. Jako odpověď na

¹³ FIALA, PETR. PITROVÁ, MARKÉTA. *Evropská unie*, str. 44-46

Marshallův plán ze strany USA vznikla pod záštitou Sovětského svazu Rada vzájemné hospodářské pomoci, známá pod zkratkou RVHP.¹⁴

Autoři Booker a North ve své knize uvádějí, že prvotní příčinou sestavení Marshallova plánu a zájmu Spojených států amerických o sjednocování Evropy, byl strach ohledně komunistických převratů ve Francii a Itálii, kde komunisté obsadili nejvyšší pozici v parlamentu. Dalším důvodem zahájení finanční pomoci byla ekonomická krize Velké Británie, která měla existenční problémy ve své vlastní zemi, tudíž nemohla nadále financovat britskou okupační zónu v Německu, ale i finančně podporovat vlády Řecka a Turecka a tím zadržovat možný nástup komunismu v těchto zemích.

V reakci na tuto situaci došlo k uspořádání krizového zasedání členů amerického kongresu společně se zástupci ministerstva zahraničí. Jednání dospělo k názoru, že je třeba finančně pomoci svobodným zemím proti útlaku komunismu. Náměstek ministerstva zahraničí Dean Acheson přišel s myšlenkou, která později dostala název teorie dominového efektu. Američané se domnívali, že pokud nepomohou Řecku a Turecku, dojde k šíření komunismu napříč nejen Evropou, ale i dále na východ. Byl tedy zaveden princip známý také jako Trumanova doktrína neboli zadržování komunismu. V souvislosti s polarizací dvou nesmiřitelných táborů, došlo ve východní a střední Evropě k vítězství komunistických stran. V důsledku všech událostí došlo k vytvoření Marshallova plánu.¹⁵

Marshallův plán byl podle Brokera a Northa nejen politickým zájmem z hlediska zadržování komunismu, ale šlo také o obchodní zájmy. Američané v plánu spatřovali možný export na obrovský evropský trh a možnost za směšné částky nakoupit evropský majetek.

Z hlediska politického šlo také o vměšování do evropských struktur navzdory otevřeným americkým prohlášením o nevměšování se na starý kontinent. Ve svých stanovených podmínkách, aby mohly evropské země čerpat americkou pomoc, byla skrytá podpora ze strany Spojených států amerických ohledně federalizace Evropy. Napříč zájmem z Evropy a USA o spuštění finanční podpory, se americký kongres k Marshallovu plánu stavil odmítavě.

¹⁴ GERBET, PIERRE. *Budování Evropy*, str. 53-54

¹⁵ BOOKER, CHRISTOPHER. NORTH, RICHARD. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*, str. 61-62

Odstartování finanční pomoci započalo až pražským převratem v únoru 1948, kdy se komunisté dostali do čela Československa. Tento převrat potvrzoval Achesonovu myšlenku dominového efektu. To zapříčinilo obrat v názorech amerického kongresu a spuštění hospodářské pomoci západní Evropě. Boj proti komunismu se stal hlavním nástrojem pro ovlivňování veřejného mínění v Americe.¹⁶

Po odstartování Marshallova plánu došlo mezi evropskými zeměmi k hospodářské pomoci, USA si však byly vědomi nutnosti vojenské pomoci vůči rostoucímu vlivu SSSR. Jednání o této pomoci započala již v roce 1947, kdy západní Evropa zažádala o vojenskou pomoc. Američané pomoc přislíbili opět pod podmínkou vlastní iniciace západní Evropy v otázce vojenské spolupráce.

Po již zmiňovaném únorovém převratu v Československu se proces jednání v západní Evropě urychlil. Mezi zeměmi Beneluxu, Velkou Británií a Francií byla podepsána 17. března 1948 Bruselská smlouva. Tento pakt měl zajišťovat automatickou vzájemnou a vojenskou pomoc proti Sovětskému svazu a proti možné další agresi ze strany Německa. Zároveň Bruselská dohoda představovala základ mezinárodní organizace, známý pod názvem Západní unie. Jednalo se o prvotní krok evropské spolupráce ve více oblastech, ať již v oblasti ekonomické, diplomatické, ale i vojenské.¹⁷

Jak uvádí Pitrová s Fialou ve své knize *Evropská Unie*, všechny tyto skutečnosti vedly v roce 1950 k vypracování takzvaného Schumanova plánu. Primárním principem tohoto projektu byla jednak snaha o zabránění šíření vlivu SSSR a snaha o rozvoj hospodářství zúčastněných zemí. Základním kamenem Schumanova plánu bylo uskutečnění společného trhu s uhlím a ocelí. Autorem tohoto plánu byl Jean Monnet se svým kolektivem. Monnet další prohlubování evropské integrace spatřoval právě ve společném trhu s těmito komoditami, neboť jak se domníval, vytvoření nadnárodní organizace je možné za předpokladu pomalého slučování hospodářských sektorů.¹⁸

Zájem o vytvoření společného trhu s uhlím a ocelí nebyl pouze ze strany odvětvých rivalů Francie a Německa, ale podporu nacházel i ze strany přes atlantických Spojených států amerických. Příčinou tohoto zájmu byla snaha o zapojení Německa do evropské

¹⁶ BOOKER, CHRISTOPHER. NORTH, RICHARD. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*, str. 64-66

¹⁷ GERBET, PIERRE. *Budování Evropy*, str. 60-61

¹⁸ FIALA, PETR. PITROVÁ, MARKÉTA. *Evropská unie*, str. 49-50

integrace a s tím i spojené využití jeho průmyslového potenciálu v obraném společenství. Zájem o členství projevily také státy Beneluxu a Itálie. Vytvoření ESUO neboli Evropského společenství uhlí a oceli bylo výrazně podpořeno probíhající studenou válkou, kdy spojenci spatřovali nebezpečí sovětského vlivu na západní Německo, které v té době ještě nebylo bráno jako plnohodnotný stát. Díky přetrvávající palčivé myšlence odzbrojení Německa, bylo západní Německo prakticky bezbranné.

Od dubna roku 1949 postupně Německo začalo obnovovat svoji politickou existenci, kdy během jednoho roku se stalo členem OECE a bylo přizváno k účasti v Radě Evropy. Přes účast některých evropských států v organizaci OECE neboli Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci či účasti na Bruselském paktu, který byl zaměřen na spolupráci v rovině diplomatické a vojenské, stále v roce 1950 Evropě chybělo organizační uspořádání.

Postupně se začalo ukazovat, že všechny do té doby vzniklé evropské instituce nedosahovaly vysoké účinnosti, spíše šlo o malé krůčky k organizaci jednotné Evropy, nicméně vyšlo najevo, že k integraci Evropy je třeba pokročit dále. Jak již bylo zmíněno, do té doby stála spolupráce na třech pilířích.¹⁹

Konkrétně šlo o spolupráci v rovině politické, tu zastřešovala takzvaná Rada Evropy. Ta vznikla v roce 1948 na návrh Francouzů, jednalo se o Evropské shromáždění, které bylo tvořeno zástupci parlamentů jednotlivých členských států. Portfolio a pravomoci Rady Evropy byly velice obecné, za cíl si členské státy dávaly vytvoření těsnější unie mezi členy a podpora v jednotlivých oblastech, například v oblasti hospodářské. Rada Evropy se postupem času rozšířila o všechny demokratické země v západní Evropě. Dá se říci, že Rada slučovala státy, které vyznávaly liberální demokracii.²⁰

V rovině hospodářské spolupráce fungovala Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci OECE. Vznikla ve stejném roce jako Rada Evropy. Jak je uvedeno výše, zásadní otázkou ohledně fungování OECE byla organizační struktura, zda bude instituce fungovat na principu mezivládním či institucionálním. Mezivládní princip podle předpokladů podporovala zdrženlivá Velká Británie, oproti tomu institucionální princip

¹⁹ GERBET, PIERRE. *Budování Evropy*, str. 70-71

²⁰ GERBET, PIERRE. *Budování Evropy*, str. 63-65

zastávala Francie ale i USA. Nakonec zvítězil princip mezivládní, proto jak již bylo uvedeno, instituce OECE nedosahovala vysoké účinnosti.

Poslední rovinou je spolupráce diplomatická a vojenská. Šlo o Bruselský pakt, který předcházela Paktu atlantickému. Bruselský pakt byl podepsán zakládající pětkou, Velkou Británií, Francií a státy Beneluxu. Bruselský pakt byl členy označován jako Západní unie. V roce 1948 docházelo k tajným jednáním USA, Kanady a bruselské pětky. Jednání byla vedena z důvodu možnosti vojenského působení Američanů v Evropě. Jednalo se tedy o zapojení Severní Ameriky do obranné aliance. NATO neboli Severoatlantická aliance, vznikla 4. Dubna 1949 ve Washingtonu. Kromě „pětky“, USA a Kanady, bylo do NATO přidruženo Norsko, Dánsko, Island, Portugalsko a Itálie.²¹

Schumanův plán na založení Evropského společenství uhlí a oceli nebyl podle předpokladů podporován Velkou Británií a státy severní Evropy. Důvodem byla přetrvávající myšlenka nadnárodní integrace Evropy. Nově vzniklé společenství mělo fungovat na principu nadnárodní organizační struktury, které Británie společně se severskými státy odmítala. Ačkoli z hlediska společného trhu s uhlím a ocelí, patřily tyto země k hlavním producentům uhlí, došlo v roce 1951 k podpisu smlouvy o ESUO mezi šesti zakládajícími zeměmi Francií, Německem, Itálií a státy Beneluxu.²²

Toto první evropské společenství se stalo fungujícím politickým nástrojem řešícím napjaté vztahy mezi Francií a Německem. Za hlavního strůjce plánu je považován Jean Monnet, který byl přesvědčen, že nadnárodní organizace může být přednostně dosažena nikoli politicky, ale postupným spojováním hospodářských sektorů. S fungující ekonomikou a společným evropským trhem bude ruku v ruce docházet k politické integraci a zájmu účastněných zemí k intenzivnější spolupráci.

V platnost smlouva vstoupila 27. Července 1952. Jednalo se o velký milník a zlomový bod evropského sjednocování, šlo totiž o první plně fungující Evropské společenství, které připravilo základy pro dnešní podobu Evropské unie, tak jak jí známe dnes. ESUO tedy zajistilo definitivní usmíření a spolupráci mezi Francií a Německem, a také významně ovlivnilo země mimo společenství. Díky vybudování institucí uvnitř společenství, byly nečlenské státy nuceny řešit své obchodní vazby na členské země přes

²¹ GERBET, PIERRE. *Budování Evropy*, str. 61-62

²² FIALA, PETR. PITROVÁ, MARKÉTA. *Evropská unie*, str. 53

tyto zřízené orgány. To přinášelo pozitivní dopad na integraci Evropy, protože i nečlenské země, které byly zásadně proti začlenění, odstartovaly spolupráci. Výborným příkladem byla konzervativní Velká Británie, která začala spolupracovat s ESUO již od roku 1954. Evropské společenství uhlí a oceli nastartovalo motor institucionalizace a částečné integrace Evropy. Po této kladné zkušenosti se společný obchod mohl rozšířit do dalších odvětví průmyslu a následně na Evropské hospodářské společenství.²³

Evropská integrace tedy vznikla primárně z důvodu bezpečnosti v Evropě, kde proběhly obě světové války. Začleňování a seskupování jednotlivých zemí v západní Evropě mělo za cíl vzájemnou kontrolu, pomoc ale i prosperitu ve válkou zdecimované Evropě. Německo bylo díky integraci kontrolováno, tím se zlepšily vzájemné vztahy mezi Francií a Německem, které byly zpřetrhány díky oběma světovým konfliktům. Postupná důvěra mezi členy nastartovala integraci ekonomickou, která započala společným trhem s uhlím a ocelí. Největší rozkol v evropské integraci byl v jejím pojetí, Francie zastupovala nadnárodní princip, který se nakonec ujal, důležitým protihráčem byli Britové se svým mezivládním přístupem, se kterým nakonec neuspěli. Proto se Velká Británie vydala v integraci vlastní cestou přes organizaci EFTA²⁴. Tento projekt se nakonec stal nedostatečným a Velká Británie se vrátila k myšlence integrace do Evropského společenství. Britové byli podporováni USA, které chtěly díky evropské integraci zamezit vlivu Sovětského svazu dále do Evropy. Evropská integrace začala na starém kontinentu představovat nejen roli ekonomickou, ale i politickou, kdy nově přistoupivší země již nemusely splňovat pouze ekonomické podmínky pro vstup, ale musely být zeměmi, které se budou podílet na politice zadržování komunismu a omezování vlivu Sovětského svazu v Evropě.

3.2 Důvody rozšiřování EU, jednotlivé etapy rozšiřování a jejich dopady na Společenství

Na začátku 60. let předložila Francie změny v Evropském společenství. Ruku v ruce s nástupem Charlese de Gaula do funkce francouzského prezidenta se Francie přestávala

²³ FIALA, PETR. PITROVÁ, MARKÉTA. *Evropská unie*, str. 57

²⁴ Evropské sdružení volného obchodu

orientovat na nadnárodní princip v evropském integračním procesu. De Gaulle prosazoval myšlenky pouze omezeného mezivládního principu ve Společenství. Chtěl pro Francii postavení se do role evropské velmoci s rozšířenou nezávislostí v oblasti mezinárodních vztahů.

Proto Francouzi navrhuji v roce 1961 takzvaný první Fouchetův plán. Šlo o pokus o transformaci Evropských společenství, kdy plán navrhoval užší politickou spolupráci mezi členskými zeměmi na mezivládním principu. Fouchetův plán nebyl ze strany ostatních zemí přijat, důvodem byly obavy z možné dominance Francie ve Společenství. Neuskutečněný plán byl Francií upraven a představen znovu jako druhý Fouchetův plán. Ten se ale opět jako jeho předchůdce nesetkal s přijetím. Stejně jako u prvního plánu zde členské země spatřovaly možné posílení postavení Francie vůči nim, zároveň nastávaly obavy z oslabování vztahů uvnitř NATO a možné opuštění zájmu USA o vojenskou angažovanost v Evropě.

„Šestka“ se v té době dostala do vnitřní krize, kdy si všechny členské země uvědomovaly důležitost budoucí transformace společenství, nicméně nedokázaly nalézt v této otázce společný návrh. Francie svůj nový postoj na integraci a svou dominanci projevila v roce 1966, kdy vystoupila z obraného společenství NATO, protože se považovala ve vojenské oblasti za nezávislou. To mělo za následek stažení spojeneckých vojsk ze země Galského kohouta. Došlo k ochlazení vzájemných vztahů k evropským zemím. Francie vedena Charlesem de Gaulem směřovala k takzvané Evropě států, kdy chtěla profitovat ze společné politiky a to především v oblasti zemědělství, ale zachovat mezivládní princip a svou silnou pozici vůči ostatním.

Dalším faktorem nastávající krize, která oficiálně začala v roce 1963, bylo první vyjednávání o rozšíření Společenství o nové státy. Jednalo se o trojku zemí, které zároveň byly významnými členy EFTA. Šlo o Velkou Británii, Dánsko a Irsko, kde největší roli zastávala samozřejmě Velká Británie. Britové po založení EFTA si začali uvědomovat nutnost ve členství nově formované a integrované Evropy. Důvodem k podání přihlášky do ES byla ztráta vlivu Commonwealthu, díky světové dekolonizaci. EFTA, která měla nahradit tuto ztrátu obchodních uzlů, jak se začalo ukazovat, nebyla příliš efektivní a svými možnostmi nedosahovala takových výsledků jako za časů období kolonizace. Aby Británie předešla možné ekonomické izolaci, podala přihlášku do zaběhlého a prověřeného

Evropského společenství. Vstup kvitoval i významný partner Velké Británie, Spojené státy americké.

Vyjednávání o první rozšíření neprobíhalo lehce, jak již bylo zmíněno, v této době probíhala krize v ES, přesto stěžejním bodem bylo veto ze strany Francie. V 60. letech intenzivně probíhaly rozhovory o možném rozšíření Evropského společenství až do roku 1967, kdy byly definitivně zastaveny. Celý proces byl obnoven až po Haagském summitu v roce 1969. Důležitým mezníkem byla změna francouzského postoje, ke které došlo s nástupem nového francouzského prezidenta Pompidoua, který na rozdíl od svého předchůdce spatřoval ve Velké Británii silného partnera ve společenství, který se, se svou novou politikou snažil navázat a zlepšovat vztahy se sousední NDR.²⁵

3.2.1 První rozšíření 1973 (severní rozšíření)

Vstupní rozhovory takzvaného severního rozšíření započaly v roce 1970. Do severního rozšíření patřily státy Velká Británie, Irsko, Dánsko a Norsko. V roce 1972 se konala v jednotlivých zemích referenda. Ve Velké Británii schválila vstup do Evropského společenství dolní sněmovna. Irsko a Dánsko díky pozitivnímu výsledku referenda a úzkým obchodním vztahům s Velkou Británií, se vyslovily pro vstup. Pouze v Norsku došlo k negativnímu výsledku v referendu, kdy si občané této severské země zvolili cestu vně společenství. Ke vstupu tří zemí ze čtyř kandidátských, došlo 1.1. 1973, z původní šestky se stala devítka s novým významným členem v budoucím vývoji Evropské Unie, jak jí známe dnes.

²⁵ FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, s. 96-97

Tabulka č. 1: Severní rozšíření ES

Stát	Zahájení jednání o vstupu	Datum konání referenda	Výsledek referenda (%) pro : proti	Datum vstupu
Velká Británie	30.6.1970	5.6.1975 O setrvání v ES	67,2 : 32,8	1.1.1973
Irsko	30.6.1970	10.5.1972	83,1 : 16,9	1.1.1973
Dánsko	30.6.1970	2.10.1972	63,3 : 36,7	1.1.1973
Norsko	30.6.1970	25.9.1972	46,5 : 53,5	-

Zdroj: FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, s. 102

Ekonomické důvody rozšíření

Z hlediska Velké Británie, ale i ostatních kandidátských zemí, byl hlavním motivem pro vstup do fungujícího společenství vzestup ekonomiky, která na ostrovech upadala od dob dekolonizačních tendencí. Jak již bylo uvedeno, především konzervativní Britové si začali včas uvědomovat vážnost situace ohledně jejich postupné izolace vůči Evropě. Náhrada společného trhu v Evropě, který exponenciálně rostl, v podobě projektu EFTA byl naprosto nedostačující. Ostrované vstupem do ES dosáhli zlepšení ekonomické perspektivy, kdy zapojením se do společného trhu mohli začít čerpat z jeho výhod v jednotlivých oblastech hospodářství. Britové se konkrétně zaměřovali například na zemědělskou politiku, kde měli větší rezervy, protože byli v agrárních oblastech především importní zemí.

Ekonomické důvody tedy byly jasné, přistoupivší státy v čele s Velkou Británií, nebyly schopné se vyrovnat hospodářskému růstu ve společenství. Britové se navíc od 60. let potýkali s ekonomickými problémy, které byly způsobeny ztrátou jejich pozice ve světě, úpadkem obchodu v Commonwealthu. Ostrované se potýkali dlouhodobě se špatnou obchodní bilancí a oslabením jejich konkurenceschopnosti na poli průmyslu vůči zemím v ES. Je nutno dodat, že právě Velká Británie byla hlavní průmyslovou zemí v Evropě.

Z hlediska zájmů Společenství bylo Spojené Království hodnoceno jako „poptávkové zboží“. Právě díky průmyslovému potenciálu země a její silnou pozicí v Evropě.

Rok po prvním rozšíření ES, dochází k prvnímu problému ze strany Velké Británie. Problém se týkal částky, kterou musela přispívat do společného rozpočtu Společenství. Britové podali žádost o obnovení jednání o podmínkách vstupu do ES. Podíl do rozpočtu, který měla Velká Británie přispívat, se totiž po pěti letech podle vstupních podmínek navyšoval o více jak polovinu. To se nelíbilo novému ministerskému předsedovi Británie Haroldu Wilsonovi. V době vstupu do Společenství byla Británie třetí nejhůře postavená mezi členskými zeměmi, co se týká hrubého národního produktu a jednotlivé hospodářské ukazatele byly spíše v útlumu. Díky tomu, že od samého začátku Spojené Království patřilo společně s Francií k největším plátcům, takzvaným čistým plátcům do Evropského společenství, byly tyto podmínky pro Brity neakceptovatelné. Po často probíhaných jednání, nakonec nedošlo ke změně v rozpočtových pravidlech a ostrované vyhlásili referendum o setrvání v Evropském společenství. Jak je možné vyzorovat z tabulky č. 1 výše, v roce 1975, kdy se pořádalo referendum ve Velké Británii, bylo dosaženo kladného výsledku a tedy setrvání Velké Británie ve Společenství. Pro setrvání se v tomto roce vyslovilo přes 67% občanů Velké Británie. I přesto, že Britové zůstali ve Společenství, nedošlo v otázce výše příspěvků ke konsenzu, a proto toto téma nadále zůstávalo předmětem sporů a diskuzí, především po nástupu „železné lady“ Margareth Thatcherové do funkce ministerské předsedkyně ve Velké Británii.

Zajímavý je pohled Christophera Bookera a Richarda Northa, kteří ve své knize *Skryté dějiny evropské integrace* uvádí, že hlavním sporným bodem v jednání byly příspěvky do rozpočtu, které se týkaly společné zemědělské politiky. Uvádí, že z rozpočtu byla společná zemědělská politika financována až 91%, přičemž nejvíce dostávala Francie, která byla agrárně více zaměřena. Debaty se tedy vedly o výši příspěvků Velké Británie v této oblasti. Zde bylo předem jasné, že velikost příspěvku bude neúměrně vysoká vůči čerpání. I proto ve své knize uvádí, že britský lid o těchto bodech nebyl informován, aby byl vstup do Evropského společenství pohodově dosažen.²⁶

²⁶ BOOKER, CHRISTOPHER. NORTH, RICHARD. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*, str. 168-169

Podle Bookera s Northem byl hlavní postavou tehdejší britský premiér Edward Heath, jež byl zvolen v roce 1970. Heath totiž dokázal oklamat britský lid, který byl na začátku 70. let velice skeptický k otázce možného přidružení. Premiér v té době hodlal přistoupit do ES za jakoukoliv cenu a právě ony tahanice o výši příspěvku měly být uklidňujícím prvkem působícím na Brity. Díky tomu mohla Velká Británie vyjednávat o přistoupení, aniž by vstupní rozhovory byly přerušovány občany Spojeného Království.

Společenství proto žádalo, aby první rok byla výše stanovena na 11,5% a po rozšíření společenství by Velká Británie navýšila své splátky na 21,5%.²⁷

Velká Británie tak podle autorů přišla o své výsadní postavení a nakonec dospěly obě strany ke „kompromisu“, kdy se Britové stali druhými nejvyššími čistými plátcí po Německu. „Britský kompromis“ také snížil příspěvky na 8,64% v prvním roce a po skončení přechodného období byl podíl stanoven na 18,92%.²⁸

Politické důvody rozšíření

Politické důvody přidružení Velké Británie, Irska a Dánska do Evropského společenství byly také velice důležité. Základním kamenem myšlenky na rozšíření společenství z hlediska politiky, bylo udržení míru a poučení se z krvavých konfliktů minulosti. Velká Británie byla silnou zemí, a jakožto člen ES, mohla společně s Francií dohlížet na integrační rozvoj západního Německa. S postupujícím časem bylo západní Evropě jasné, že největším problémem v Evropě se stal komunistický blok Sovětského svazu, tedy Ruska a jeho satelitů. Britové právě měli působit jako protiváha vůči komunistickému vlivu v evropských zemích.

Ze strany Spojeného království byl startovacím motorem přes atlantický zájem Spojených Států Amerických, aby se více ostrované zaměřovali na integraci v Evropě a překonali svou politiku izolacionismu. Samotní Američané si totiž stejně jako západní Evropa uvědomovali hrozbu sílícího a rostoucího komunismu v Evropě.

²⁷ BOOKER, CHRISTOPHER. NORTH, RICHARD. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*, str. 169

²⁸ BOOKER, CHRISTOPHER. NORTH, RICHARD. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*, str. 177

Z hlediska politiky, by se dalo říci, že Velká Británie přistoupila do Evropského společenství z důvodu ztráty jejího vlivu ve světě, tedy díky tendencím dekolonizace světa. Dále právě díky vlivu USA, které tlačily Brity do evropské integrace, to mělo zároveň vliv na členské státy, které chtěly Velkou Británii do společenství. Jak již bylo zmíněno jedinou zemí, která oddalovala první historické rozšíření ES, byla Francie. Jednalo se o politické důvody, Francouzi totiž žádali o menší spolupráci mezi USA a Velkou Británií. Zároveň byl problém v přístupu Britů, jak by se měla ubírat evropská integrace. Všechny tyto překážky padly ruku v ruce s odstoupením Charlese de Gaulla z francouzského prezidentského křesla.

Velká Británie díky jejímu začlenění do ES dosáhla i zlepšení politických vztahů se svými blízkými sousedy, především Irskem. Mezi oběma státy se zlepšila spolupráce ekonomická, která postupně přešla i do spolupráce politické. To vedlo k navázání společné řeči a řešení politické situace v Severním Irsku.²⁹

Pro Irsko samotné mělo přistoupení pozitivní dopad jak v rovině ekonomické, tak i v rovině politické. Po přistoupení dosáhlo významného období růstu, které se střídalo s obdobím stagnace, které v podstatě trvá dodnes.

Díky velmi úzkým vazbám mezi Velkou Británií, Irskem, Dánskem ale i Norskem, bylo jasné, že v případě vstupu Britů do společenství, budou chtít přistoupit i zbylé tři státy, které byly závislé na ekonomice Velké Británie. V jediném Norsku byl v referendu zamítnut vstup do společenství. Důvodem byla silná ekonomika a obavy Norů o přílišné zasahování Evropského společenství do rybolovu, který byl v Norsku primárním zdrojem zisku.

Velká Británie tedy v prvním historickém rozšíření ES hrála zásadní roli. Z hlediska ekonomiky byla primární potenciální zemí pro tehdejší „šestku“. Stejný podnět pro začleňování do evropských struktur měli Britové. Politická dimenze zde hrála také svou důležitou roli, ale primárním impulsem byla rovina ekonomická. Ohledně ostatních zemí šlo spíše o přidružení partnerů Velké Británie, kde sehrály zásadní roli vzájemné vazby, nikoli enormní zájem ze strany společenství.

²⁹EUROMOVE. *EU Enlargement* [online]. 2014 [cit. 2014-11-19]. Dostupné z: <http://www.euromove.org.uk/index.php?id=22037>

Z hlediska možného vystoupení Velké Británie ze společenství neboli v dnešní době Evropské Unie, je právě tato země nejdiskutovanější. Britové od samých počátků evropské integrace nahlíželi na slučování Evropy skepticky a s odstupem. Přestože do dnešní Evropské Unie vstoupili, jejich odstup a ostych v určitých oblastech zůstal stejný. Mezi typické výjimky Velké Británie ve fungujícím společenství patří takzvané opt-out výjimky v procesu vstupu do eurozóny a přijímání společné evropské měny, tedy Eura. Britové tedy nejsou vázáni přijmout Euro za svou měnu na rozdíl od dalších zemí i přesto, že splňují podmínky pro jeho přijetí. Stejný opt-out má i další přistouplivší stát Dánsko. Velká Británie navíc nikdy nepřistoupila plně k Schengenským úmluvám a v Schengenské oblasti se podílí tedy jen částečně. Velká Británie patří mezi největší plátce, ale díky svému pragmatickému přístupu je zároveň velmi úspěšná, především v záležitostech čerpání z fondů Evropské Unie.³⁰

Přes svůj britský konzervatismus a výjimky je Velká Británie žádaným členem a Evropská Unie chce Brity udržet. Důležitou roli hraje i britský rabat, který si vyjednala „Železná Lady“ Margaret Thatcherová v roce 1984. Rabat je slevou z odvodů do společného rozpočtu pro Velkou Británii. Jde o 66% rozdíl mezi prostředky, které Velká Británie odvede do společného rozpočtu a prostředky, jež dostává zpět v rámci různých politik Evropské Unie. Britský rabat je diskutované téma, které může ovlivnit další vývoj vztahů Velké Británie a Evropské Unie. Objevují se argumentace pro a proti udržení rabatu. Mezi hlavní kladné argumenty patří fakt, že ohledně zemědělské politiky nedostávají Britové tolik, kolik vkládají, díky jejich malému zemědělskému sektoru. Proti je zas argumentace, že rabat byl zaveden v době, kdy země patřila mezi chudší ve společenství a měla vysoké odvody, nicméně nyní již patří mezi nejbohatší a velkou část odvodů si stále vrací díky rabatu.³¹

V současné době i přes britský euro konzervatismus, není Velká Británie brána jako problémová země a její možný odchod z Evropské unie by mezi ostatními členy rozhodně nebyl vítán. Británie dále drží významnou pozici v mezinárodní politice, díky jejím velmi úzkým vztahům se Spojenými státy americkými. Britové jsou navíc právě díky své pragmatičnosti a konzervatismu opozicí, která je pro budoucí vývoj také důležitá. „*Britové*

³⁰ZENKNER, PETR. *Velká Británie* [online]. © 2014 [cit. 2014-11-22]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/397/sekce/velka-britanie/>

³¹ŠÍMOVÁ, KATEŘINA. *Problémy rozpočtu EU* [online]. © 2014 [cit. 2014-11-23]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8921/sekce/problemy-rozpoctu-eu/>

*tak kromě toho, že nastavují Evropské unii zrcadlo, dávají signál ostatním zemím, že členství v EU nespočívá v akceptování všeho, na čem se většina evropských státníků v Bruselu usnese. V tomto směru hraje právě tato ostrovní země významnou roli v evropských integračních procesech.*³²

Možné vystoupení Británie z evropských struktur by tedy neznamenalo pouze ztrátu silného zastoupení ohledně mezinárodní diplomacie, ale také ztrátu euroskeptika, který je pro samotnou integraci také důležitý. Velká Británie a její setrvání v Evropské unii je v současné době motivováno hlavně ekonomickými faktory, politické faktory jsou až na druhém místě. Lze tedy předpokládat, že úspěch na udržení tohoto silného partnera závisí na jeho uvědomování si pozitivních dopadů na jeho ekonomiku.

Dánsko by se mohlo na rozdíl od Britů do budoucna vzdát některých ze svých opt-out výjimek. Aktuální je především opt-out v oblasti policejní spolupráce, o které se bude rozhodovat v Dánském referendu v polovině roku 2015. Hlavním motivem je teroristický útok v Paříži z počátku roku 2015.³³

Irsko je z prvního rozšíření jedinou „problémovou“ zemí. Důvodem byla hospodářská krize z roku 2008. Během této krize byl irský hospodářský růst výrazně narušen a země se dostala do recese. Irsko zažívalo hospodářský růst v 90. letech, díky kterému si i vysloužilo přezdívku Keltský tygr, po vzoru Asijských tygrů, tedy zemí s vysokým hospodářským růstem v Asii. Irsko se právě stalo první zemí, které spadlo do hluboké hospodářské recese. V té době dokonce Irsko bylo začleněno do takzvané skupiny PIIGS. Tato zkratka v sobě skrývala názvy pěti zemí, které se díky světové krizi dostaly do červených čísel a pro Evropskou unii se staly černými pasažéry, kteří se zadlužovali a nemohli ven z krize. V období krize i po ní se spekulovalo o možném vystoupení těchto „problémových“ zemí a dalším směřování Evropské unie. Irsko se nakonec z krize dostalo dříve než další státy a díky svému předčasnému splácení dluhu se dostalo zpět na svou pozici a slouplo svoji nelichotivou nálepkou PIIGS.³⁴

³² ČERNÍKOVÁ, PETRA. *Velká Británie: zůstat či odejít z EU?* [online]. 2013 [cit. 2014-11-23]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/389982-velka-britanie-zustat-ci-odejit-z-eu/>

³³ STANOVÁ, NATÁLIE. *Útok na Charlie Hebdo přiměje Dány zrušit opt-out z policejní spolupráce v EU* [online]. 2015 [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost/clanek/dansko-chce-zrusit-opt-out-z-policejni-spoluprace-v-eu-012407>

³⁴ SCHMITD, MICHAEL. *An introduction to the PIIGS* [online]. 2011 [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: <http://www.investopedia.com/articles/economics/12/countries-in-piigs.asp>

3.2.2 Druhé rozšíření 1981 a třetí rozšíření 1986 (jižní rozšíření)

Od prvních okamžiků jednání o historicky prvním rozšíření bylo jasné, že také další země mají zájem o vstup do společenství. Proto v následujících letech došlo k historicky druhému rozšíření Evropského společenství, které původně pojímalo tři země. Jednalo se o jižně orientované státy Řecko, Portugalsko a Španělsko, proto je někdy druhé rozšíření označováno jako jižní. Všechny tři země spojoval politický režim, který byl autoritativní. V rozmezí let 1974 a 1975 došlo k politickým změnám uvnitř těchto zemí a mohly začít přístupové rozhovory. Pro Evropské společenství představovalo možné začlenění Řecka, Portugalska a Španělska výzvu, kdy by v případě vstupu opět došlo k rozvoji společného trhu ale i posílení stability v oblasti středomoří.³⁵

Ekonomické důvody rozšíření

V rovině ekonomické nebylo jižní rozšíření pro ES tak zajímavé jako z hlediska politiky. Řecko, Portugalsko i Španělsko nepatřily mezi silné ekonomiky v Evropě a naopak od samého počátku bylo jasné, že vstupem nové trojky bude zapotřebí finanční pomoci těmto zemím a to bude znamenat ekonomickou zátěž pro Evropské společenství. Z této roviny byl tedy spíše zájem ze strany Řecka, Portugalska a Španělska nikoliv ze strany společenství.

Řekové nakonec vstoupili do Evropského společenství jako první a jediní z kandidátské trojky. Mezi důvody patřily obavy z možného zpomalení integračních procesů, kdy finanční pomocí hned tří novým zemím by mohla utrpět společná ekonomika. Španělsko a Portugalsko si musely počkat na vstup až do roku 1986. Řecko bylo pro ES žádoucí protože, se snažilo své přechodné období co nejvíce zkrátit a co nejdříve se začlenit do evropské integrace.

Španělsko taktéž bylo motivováno vidinou modernizace a obnovení upadající ekonomiky. Problematickým sektorem zde bylo zemědělství, Španělé svým agrárním potenciálem ohrožovali Francii a Itálii. Stejným problémem byl i rybolov, který přesahoval ostatní země. Bylo tedy nutné restrukturalizovat společnou zemědělskou politiku. Díky Španělsku došlo v zemědělském sektoru společenství ke zvětšení zemědělské plochy o

³⁵ CVCE. *Enlargement to the south* [online]. © 2015 [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: <http://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/cd165215-8327-4583-922d-58a974e65ca5>

30% a nárůstu zaměstnanosti v tomto sektoru o 31%. Politická nestabilita této země a nutnost ES vyřešení vnitřních problémů protáhli vstup Španělska společně s Portugalskem až do třetí přístupové vlny v roce 1986.³⁶

Portugalsko bylo v ekonomické oblasti jednodušší přiřadit do společenství především proto, že Portugalci neměli tolik stabilizované hospodářství a jejich instituce. Tak mohlo proběhnout obnovení hospodářství mnohem snadněji, prakticky od nuly. Pro Portugalsko byl jeho vstup motivován, výstavbou hospodářství a zlepšení ekonomických ukazatelů ale i posílení nově vzniklého demokratického režimu v zemi. Z hlediska společenství byl největším problémem opět slabá ekonomika a vysoká zaměstnanost v agrárním sektoru, která dosahovala téměř 28%. Přesto díky menším problémům v přístupových rozhovorech, se Portugalsku podařilo dosáhnout jednání o přijetí dříve než Španělsku. Díky vzájemné provázanosti obou zemí ležících na Pyrenejském poloostrově ovšem museli Portugalci počkat na dořešení problematických otázek týkající se jejich španělských sousedů.³⁷

Po dokončení kompletního jižního rozšíření probíhající ve dvou etapách na jednu stranu přineslo pro Evropské společenství finanční zatížení a přechodové období pro nové členy. Zároveň došlo k nutným půjčkám pro země jižní Evropy a jejich restrukturalizaci a vyrovnávání hospodářských rozdílů mezi členskými státy. Na druhou stranu přineslo jižní rozšíření navýšení zemědělské produkce mezi stávající země primárně zaměřené na průmysl. Dále nové země přinesly nové kontakty a prohlubování obchodních vazeb po moři se zeměmi Afriky či Jižní Ameriky. Zlepšila se námořní síť dopravy a přístup ES do oblasti středomoří. V neposlední řadě díky začlenění se ve všech zemích udržel a definitivně zakořenil demokratický režim, který zamezil možné expanzi komunismu do těchto zemí a ruku v ruce s tím i snížil vliv Sovětského svazu v jižní Evropě.

V dohodné a čerstvé minulosti se řešil stejný problém jako u Irska, takzvaný problém PIIGS, který zasáhl po světové krizi právě především jižní státy současné Evropské unie. Všechny tři země jižního rozšíření se dostaly do skupiny PIIGS, kdy Evropa řešila tyto „hříšníky“ a často byly středomořské země společně s Irskem označovány jako černí pasažéři Evropské unie a především eurozóny. Na půdě Bruselu se dokonce v té době

³⁶ FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, s. 113-114

³⁷ FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, s. 115-116

spekulovalo o možném vystoupení Řecka z eurozóny či celého jižního regionu, aby se Evropa zachránila. K tomuto kroku nakonec nedošlo a unie se shodla na jednotné pomoci skupině PIIGS a především potápějícímu se Řecku. Evropská unie v čele s nejsilnější ekonomikou Německa odstartovala záchranné řešení pro Řeky. Na oplátku byly důležité změny v této zemi, úsporná opatření a rozpočtová disciplína, bez které by se Řecko a jeho možní následovatelé ve skupině PIIGS z krize nedostali.³⁸

Politické důvody rozšíření

Na úvod je nutné zmínit, že jižní rozšíření přineslo důležité změny v podmínkách přijetí nových zemí. Šlo o politický rozměr, do té doby totiž neexistovaly žádné specifické požadavky pro nové kandidáty. Prakticky jediným měřítkem a neurčitou podmínkou byla geografická poloha státu, tedy žádost do společenství může podat každý evropský stát. Se zájmem středomořských kandidátů se tyto podmínky změnily.

Od konce 70. let už nešlo pouze o ekonomické ukazatele potenciálních nových členů ale i o to, zda naplňuje zásady demokratického systému uvnitř dané země a zda dodržuje garanci základních práv a svobod pro své občany. Jak již bylo zmíněno, ve všech třech kandidátských zemích byl až do poloviny 70. let autoritativní režim a po vnitřních změnách politických systémů těchto zemí došlo na společnou řeč a začaly přístupové rozhovory.

Tabulka č. 2: Jižní rozšíření ES

Stát	Datum podání žádosti	Zahájení jednání o vstupu	Datum vstupu
Řecko	12.6. 1975	21.7. 1976	1.1. 1981
Španělsko	28.7. 1977	5.1. 1979	1.1. 1986
Portugalsko	28.3. 1978	17.10. 1978	1.1.1986

Zdroj: FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, s. 113

³⁸ BYDŽOVSKÁ, MARIE. *Eurozónu trápí „prasata“* [online]. 2010 [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9008/15383/clanek/eurozonu-trapi-prasata/>

Jak je patrné z tabulky č. 2, první zemí, která podala přihlášku, bylo Řecko. Řekové měli asociační dohodu s Evropským společenstvím již od roku 1961, která byla vnímána jako předstupeň budoucímu vstupu do ES. K dočasnému ochlazení vztahu došlo za nastolené vojenské diktatury mezi lety 1967-1974. Po návratu Řecka k demokratickému politickému režimu byly rozhovory obnoveny. Od poloviny roku 1976 došlo k zahájení jednání o vstupu do Evropského společenství.

Z hlediska společenství byl zájem především politický, důvodem byla podpora čerstvé demokracie v Řecku. Evropa byla v té době rozdělena studenou válkou a všechny tři středomořské státy byly po ukončení autoritativních režimů velice zranitelné. Šlo o politicky nestabilní prostor a společenství se chopilo iniciativy a podařilo se mu nové demokratické země začlenit do západoevropských struktur.³⁹

3.2.3 Čtvrté rozšíření 1995

Na další rozšíření v té době již Evropské unie se muselo čekat devět let. Důvodem přicházejícího zájmu byl historický milník světových dějin. Konec osmdesátých let přinesl prolomení hranic, které dělily svět na dvě poloviny a po dlouhých čtyřiceti letech padla „železná opona“. Rozpadem Sovětského svazu se uvolnilo napětí v Evropě. V době studené války zaujímal skandinávské země neutralitu na mezinárodním poli. Po rozpadu Sovětského svazu, již tyto země upustily od neutrálního postavení a mohly se plně začlenit do Evropské unie.

Z hlediska čtvrtého rozšíření se tedy jednalo o Švédsko, Finsko, Norsko a vnitroeuropejské Rakousko. Rakousko stejně jako jeho německý soused, bylo rozděleno v období studené války do sfér vlivu jak západu, tak i východu. Po ochabnutí komunistického vlivu a postupným rozpadem SSSR, byla právě tato středoevropská země první s přihláškou do evropského integračního seskupení. Následovaly ho všechny tři země ležící na Skandinávském poloostrově, včetně Norska, které se o vstup pokoušelo již v první historické vlně rozšíření.

³⁹ FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, s. 107-109

Ekonomické důvody rozšíření

Všechny čtyři kandidátské země byly předtím členy EFTA, které s vývojem EU ztrácelo na svém významu, a tyto země si začaly uvědomovat sílu rostoucího evropského seskupení s vlastním vnitřním trhem. Z ekonomického hlediska byl zájem potenciálních členů viditelný. Státy viděly v integraci možné zlepšení jejich dosavadního hospodářského poklesu a nutnost jejich participace ve vnitřním trhu Evropské unie. Motivace vstupu severovýchodních zemí byla značně ovlivněna předchozími zkušenostmi z počátku 80. let, kdy například Švédsko se svými exportními firmami přecházelo do zahraničí za lepšími podmínkami. Vstupem na vnitřní trh došlo ke zlepšení konkurenceschopnosti a ekonomických ukazatelů v jednotlivých zemích.⁴⁰

Ohledně zájmu evropského seskupení šlo po ekonomické stránce o logický krok, všichni žadatelé byli členy EFTA, demokraticky vyvinuté země s dobře integrovanými ekonomikami. Všechny státy byly potenciální čistí plátcí a jediné problémy, které vznikaly, se většinou týkaly zemědělství a rybolovu, kdy vyjma vnitrostátního Rakouska, patřily skandinávské země mezi největší vývozce ryb. U Švédska a Norska byl problém týkající se výše příspěvků do společného rozpočtu Evropské unie. I napodruhé si Norsko odhlasovalo nepřistoupení do EU, a tak Norové jako jediní nevstoupil na začátku roku 1995 do Evropské unie. Důvody negativního hlasování se netýkaly pouze vysokých příspěvků do společného rozpočtu Unie a žádaných výjimek ze zemědělství a rybolovu. Norové také mají ve svých vodách velká naleziště ropy, to je činí energeticky nezávislími. Spolurozhodování Evropské unie o mořských zdrojích bylo pro Norsko také nepřijatelné. V neposlední řadě panovala v Norsku obava z možné ztráty suverenity vstupem do EU. Tyto všechny důvody způsobily druhé odmítnutí Norska vstupu do Evropské unie.

⁴⁰ CAMPBELL, ALEX. *The EU enlargement* [online]. 2010 [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: <http://www.e-ir.info/2010/04/23/3939/>

Tabulka č. 3: Čtvrté rozšíření EU

Stát	Datum podání žádosti	Zahájení jednání o vstupu	Výsledek referenda v % (pro:proti)	Datum vstupu
Rakousko	17.7.1989	1.2.1993	66,6 : 33,4	1.1.1995
Finsko	18.3.1992	1.2.1993	56,9 : 43,1	1.1.1995
Švédsko	1.7.1991	1.2.1993	52,7 : 47,3	1.1.1995
Norsko	25.11.1992	5.4.1993	47,8 : 52,2	-

Zdroj: FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, s. 141

Politické důvody rozšíření

Čtvrté rozšíření tedy přineslo nové tři členy a Evropská unie se z dvanáctky rozrostla na patnáctičlenné seskupení. Toto rozšíření stejně jako následující a největší v historii rozšiřování v roce 2004, mohlo být realizováno především z politických důvodů. Po rozpadu SSSR se stalo mnoho států svobodnými. Skandinávské země společně s Rakouskem zaujímaly v době studené války neutralitu, kterou nechtěly narušit zapojením se do evropské integrace. S pádem železné opony se situace obrátila, a čtvrté rozšíření mohlo být odstartováno a úspěšně realizováno. Toto rozšíření přineslo zvýšení pozornosti v otázkách ochrany životního prostředí a také v oblasti SZBP, tedy společné zahraniční a bezpečnostní politiky, protože jak již bylo řečeno, šlo o neutrální státy, kterým byly upraveny podmínky v účasti na SZBP. Pro unii znamenaly nové státy geografický posun do severní Evropy a díky Rakousku před vstup do srdce Evropy, který byl definitivně uskutečněn o dalších devět let později.⁴¹

Z hlediska možného vystoupení tohoto regionu z Evropské unie je nejvíce probírané Švédsko. Již v referendu o přistoupení šlo o nejtěsnější rozdíl mezi stranami pro a proti vstupu. V současnosti patří severané do zvláštní skupiny ve vztahu k eurozóně. Stát se členem eurozóny je jeden z předpokladů být členem Evropské unie, jenže Švédsko nemá v této otázce vyjednaný opt-out jako Velká Británie či Dánsko a na rozdíl od dalších zemí,

⁴¹ FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská unie*, s. 141-143

které přistoupily později a nedosahují makroekonomických kritérií pro vstup do eurozóny, by právě Švédové mohli splňovat podmínky pro zavedení eura v jejich zemi. Jenže Švédsko úmyslně nevstoupilo do mechanismu směnných kurzů ERM, aby záměrně nemohlo přijmout euro, protože místní obyvatelé o společné měně nechtějí slyšet.⁴²

V Rakousku se bude v červnu 2015 konat lidové hlasování o přetrvání země v Evropské unii, pokud by se o vystoupení vyslovalo více jak 100 000 občanů, poté by musel tuto otázku projednat rakouský parlament, nicméně lidové referendum má roli pouze doporučující. Iniciativa vznikla na protest vůči vyslovení předsedy evropské komise Jean-Claude Junckerem, že: „euro je neodvolatelné“.⁴³

3.2.4 Páté rozšíření 2004

Historicky největší rozšíření Evropské unie se konalo v roce 2004, kdy přistoupilo hned deset nových zemí. Z drtivé většiny šlo o země střední a východní Evropy, tedy bývalých postkomunistických států a satelitů SSSR. Samotné rozšíření mělo být původně rozděleno do dvou skupin podle připravenosti vstupu do Evropské unie. Šlo o takzvanou Lucemburskou a Helsinskou skupinu, kdy každá skupina nesla šest kandidátů, včetně zemí přistoupivší až v šestém rozšíření, tedy Bulharska a Rumunska. Nakonec byl dojednáán jednotný vstup deseti zemí a Bulharsko s Rumunskem si musely počkat do roku 2007.

Ekonomické důvody rozšíření

Z ekonomického hlediska bylo toto rozšíření výzvou pro Evropskou unii, každému potenciálnímu kandidátovi byla nabídnuta hospodářská pomoc a individuální přístup na jejich cestě do unie. Finanční pomoc zemím v postsovětském prostoru přinesla ovoce v podobě rozšíření jednotného trhu, ekonomického postavení vůči světu, nárůst obyvatel EU.

Pro nové země unie vstup představoval zlepšení ekonomického růstu, díky hospodářské pomoci ze strany Evropské unie. Prostor střední a východní Evropy

⁴² TOMÁŠEK, MICHAL. *Jak vystoupit z Eurozóny* [online]. 2011 [cit. 2014-12-19]. Dostupné z: <http://www.financninoviny.cz/zpravy/jak-vystoupit-z-eurozony/689260>

⁴³ E15. *Rakousko uspořádá referendum o vystoupení z EU* [online]. © 2015 [cit. 2014-12-19]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/zahranicni/politika/rakousko-usporada-referendum-o-vystoupeni-z-evropske-unie-1151705>

nezaznamenal výrazný rostoucí ekonomický potenciál.⁴⁴ Desítky nových přistupujících zemí čerpala ze společného rozpočtu EU, tyto země se staly čistými příjemci. Zároveň desítky výrazně zatížila strukturální fondy, ze kterých čerpala. Výhodou pro Unii bylo rozšíření jednotného trhu o 72 milionů nových občanů. Nicméně rozšíření z roku 2004 bylo po ekonomické stránce především zátěží pro Evropskou unii. Příjmy ze strukturálních fondů byly oproti výdajům nesrovnatelné. Pátým rozšířením došlo k průměrnému snížení HDP na občana EU.⁴⁵ Pro samotnou Evropskou unii představovalo toto rozšíření ekonomické zatížení, nicméně toto východní rozšíření bylo uskutečněno především z politických důvodů integrace.

Politické důvody rozšíření

Z hlediska politiky byl motiv jasný. Jak je uvedeno výše, po pádu železné opony a rozpadu SSSR, se v Evropě objevil nový prostor se začínajícími mladými demokraciemi. Evropské unii se tedy otevřela nová výzva podpory a integraci střední a východní Evropy do evropských struktur. Začleněním došlo ke stabilizaci demokracie v jednotlivých zemích, kdy mnohé s tímto politickým režimem neměly zkušenosti. Nezanedbatelnou výhodou rozšíření unie na „pěťadvacítka“ byl mezinárodní vliv, došlo k zesílení pozice Evropské unie vůči světu, ať už šlo o otázky zahraniční politiky či bezpečnosti. Nový prostor definitivně sloučil většinu Evropy do jednoho seskupení, které vůči vlivu světa dosáhlo lepší pozice. Po ukončení studené války se Evropa tedy opět stala znovusjednoceným kontinentem.⁴⁶

Otázky možného vystoupení zemí z pátého rozšíření nejsou na pořadu dne. Největší pozornost přilákal Kypr, který díky napojení na bankrotující Řecko, spadl na začátku roku 2013 do finanční tísně. Druhým dlouhodobým problémem je rozdělení Kypru na turecký sever a řecký jih. Původně šlo o podmínku vstupu do EU, aby došlo ke sjednocení ostrova,

⁴⁴EUROPA.EU. *Rozšíření 2004* [online]. 2007 [cit. 2014-12-19]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/2004_and_2007_enlargement/e50017_cs.htm

⁴⁵KOVAČOVSKÁ, LENKA. *Další rozšiřování Evropské unie může přivodit její konec* [online]. 2017 [cit. 2014-12-19]. Dostupné z: <http://www.amo.cz/publikace/rozsirovani-evropske-unie---pro-a-proti.html>

⁴⁶PENÍZE.CZ. *Rozšiřování EU: hlavní argumenty* [online]. 2004 [cit. 2014-12-19]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/hdp/16573-rozsirovani-eu-hlavni-argumenty>

nakonec však v této záležitosti nedošlo mezi občany Kypru ke konsenzu, a do evropských struktur vstoupila jižní část ostrova.⁴⁷

Česká republika patří společně s dlouhodobě kriticky smýšlející Velkou Británií k takzvaným euroskeptickým zemím. Důvodem šířícího se euroskepticismu jsou problémy eurozóny a z minulosti také negativní rétorika bývalého prezidenta Václava Klause. V Čechách stále nemá skepticismus širší negativní dopad, navíc v otázkách eurozóny je přijetí společné měny v České republice v nedohlednu.⁴⁸

3.2.5 Šesté rozšíření 2007

Jak již bylo zmíněno, toto rozšíření se týkalo Bulharska a Rumunska. Obě země byly součástí vyjednávání pátého rozšíření, nicméně díky nesplňování určitých podmínek vstupu a kritice v určitých oblastech ze strany Evropské unie, došlo k rozšíření až v roce 2007.

Ekonomické důvody rozšíření

Zařazení Bulharska do pozdější vlny rozšíření bylo způsobeno nástupem postkomunistické vlády, která zbrzdila v zemi politické a ekonomické reformy. Stejný scénář byl sepsán v Rumunsku, opět šlo o zpomalení procesu reform v obou sférách. Obě země byly ve špatné ekonomické situaci díky politickým režimům, zemědělství bylo také na špatné úrovni a obava Unie v ekonomických aspektech byla na místě. V hospodářských otázkách tedy byl evidentní zájem především ze strany Bulharska a Rumunska, z hlediska Evropy ekonomický význam ztrácel váhu a výrazně ho převyšoval motiv expanze Evropské unie směrem k Černému moři a na Balkán, kde se po rozpadu Jugoslávie objevilo hned několik nových aspirantů na členství.

Politické důvody rozšíření

Politická dimenze jasně převyšovala tu hospodářskou. Přestože, obě země byly zpomalovány postkomunistickými vládami i v politických reformách, byl zájem ze strany

⁴⁷ CYPRUS PROFILE. *Government and politics* [online]. 2014 [cit. 2014-12-19]. Dostupné z: <http://www.cyprusprofile.com/en/country-information/politics>

⁴⁸ EUROACTIV.CZ. *ČR v Evropské unii* [online]. © 2015 [cit. 2014-12-19]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/politologove-s-odchodem-klause-cesky-euroskepticismus-nezmizi-eu-010665>

Evropské unie velký. Předem bylo jasné, že začlenění Bulharska a Rumunska přinese finanční zatížení a nutnost řady restrikcí a úprav dosud nastaveného politického režimu. Velké problémy přinášela například nutnost reformy v justici, Evropská unie často kritizovala bulharský špatně fungující soudní systém a korupci v zemi. I díky tomu byly rozhovory o přijetí těchto zemí odloženy na rozdíl od zbylé desítky. U Rumunska byl stejný problém v oblastech justice a vnitra, ale i problém životního prostředí, který byl vnímán a zahrnut do evropských iniciativ v rámci skandinávského rozšíření. Motiv byl opět stejně jako v předchozím rozšíření z obou stran.

Pro nové země znamenal vstup transformaci jak v rovině politické tak i ekonomické, kde bylo jasně vidět řada nedostatků oproti moderní a demokraticky smýšlející Evropě. Zájem Evropské unie se týkal přístupu do nedostupných oblastí Černého moře, nově se formujících samostatných států v oblasti Balkánu a konečně i lepší přístup k Turecku, které toužilo po zapojení se do evropské integrace již delší dobu. Bulharsko je navíc možným klíčem, který by mohl přiblížit vztahy a postoupnou integraci právě Turecka do struktur EU. Důvodem je početná menšina Turků žijící v Bulharsku, kteří by mohli v nedaleké budoucnosti posilovat svoji pozici v Bulharsku a tím se lépe přizpůsobovat a zapojovat do integrace Evropy. Tím by mohli pootevřít bránu pro budoucí vstup Turecka do Evropské unie.⁴⁹

Z hlediska vystoupení těchto dvou zemí z Evropské unie by se dalo hovořit spíše ohledně stálého nesplňování předem stanovených podmínek. Stále nedostatečně vyřešená otázka životního prostředí, nedostatečně fungující ekonomika či agrární sektor.

V roce 2012 podalo Norsko námitku na přistoupení Bulharska a Rumunska do Schengenského prostoru. Tato otázka je projednávána velmi dlouho a stále není dořešena. Některé země právě jako Norsko či Nizozemsko nesouhlasí se vstupem obou zemí do Schengenského prostoru. Jako důvod uvádí nedostatečný boj s korupcí a organizovaným zločinem v těchto zemích. Napříc tomu, že obě země splňují technické podmínky pro vstup do Schengenského prostoru, nejsou stále členy. Některé země v čele s Nizozemím

⁴⁹ STOJAROVÁ, VĚRA. *Rozšíření Evropské unie o Rumunsko a Bulharsko* [online]. 2007 [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/138/rozsireni-evropske-unie-o-rumunsko-a-bulharsko>

namítají, že Bulharsko s Rumunskem nejsou schopny chránit dostatečně svoje vnější hranice.⁵⁰

3.2.6 Sedmé rozšíření 2013

Posledním uskutečněným rozšířením Evropské unie proběhlo v roce 2013. Šlo o následek expanze unijního prostoru na Balkán, kde přistoupil první stát z rozpadlé Jugoslávie, a to Chorvatsko. Současná Evropská unie se tedy skládá z 28 zemí a právě díky Chorvatsku se zlepšují vztahy a možné předvstupní rozhovory s dalšími kandidátskými zeměmi v okolí, jako je Černá Hora, Bosna a Hercegovina, Srbsko, Makedonie, Kosovo či Albánie.

Ekonomické důvody rozšíření

Zlepšení ekonomické situace byla jasně v rukou Chorvatska, které je v balkánském regionu označováno za hlavního tahouna. Pro ostatní země na Balkáně je Chorvatsko zářným příkladem, jak se dostat do Evropské unie a využít své strategické pozice pro zlepšení ekonomické situace. Pro vstup do EU hlasovalo 66% obyvatel, což naznačilo chuť tohoto regionu se stát součástí evropského prostoru a jednotného trhu, z jehož výhod lze čerpat. Chorvatsko nese i strategickou pozici, díky tomu že leží v energetickém koridoru a má přístup do Jaderského moře. Nejlepším sektorem je zde terciální sektor služeb, tedy cestovní ruch, naopak nejmenší procento zastává průmysl.

Pro Evropskou unii byl ekonomický zájem z hlediska polohy, Chorvatsko má vysoké ambice růstu v energetice, vysokém potenciálu v cestovním ruchu, či velmi dobré infrastrukturu. Díky tomu jsou Chorvaté pro své sousední země žádané v investičních příležitostech a dávají možný kladný výsledek pro další kandidátské země v tomto prostoru.⁵¹

⁵⁰ EUROACTIV.CZ. *Norsko zvažuje vystoupení ze Schengenu* [online]. 2012 [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/clanek/norsko-zvazuje-vystoupeni-ze-schengenu-obava-se-bulharska-a-rumunska-010117>

⁵¹ PALIČKOVÁ, I. REPINSKÁ, M. *Chorvatsko: Evropská unie vítá 28. členu* [online]. 2013 [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/46/22590/clanek/chorvatsko-evropska-unie-vita-28-clenu/>

Politické důvody rozšíření

Šlo zde o velký zájem Evropské unie, která se díky sedmému rozšíření dostala do této strategické oblasti, kde leží řada dalších potenciálních členů pro evropské seskupení. Díky vstupu Chorvatů do EU, došlo ke zlepšení stability a prosperity celého Balkánu, kde se Evropě v 90. letech nedařilo dostatečně intervenovat a udržovat mír v této oblasti. Chorvatsko by mělo tedy motivovat své sousedy k častějším reformám a změnám, které by mohly usnadnit přístupovou cestu do unie.

I vstup Chorvatska provázely určité problémy, které souvisely s jeho minulostí a válkou v Jugoslávii. Šlo o nutné poválečné restrikce a spravedlivý soud, takzvané mezinárodní trestní tribunály, po kterých došlo k lepší vzájemné spolupráci. Také šlo o problém se Slovinskem, kde si obě země nárokovaly část pobřeží Jadranského moře, spor byl nakonec přeskóčen a na vstup neměl vliv. Druhým problémem se Slovinskem byl spor o navrácení peněz chorvatským občanům, kteří přišli o své úspory díky krachu Lublaňské banky. Tento problém byl nakonec vyřešen a Slovinsko přislíbilo ukončení možného veta pro vstup Chorvatska do Evropské unie.⁵²

V současné době probíhají možná přístupová jednání s Černou Horou, Srbskem, Tureckem a Islandem. Kandidátský status drží Makedonie. Bosna a Hercegovina, Albánie a Kosovo zaujímají postavení možných potenciálních kandidátů. Stabilita v tomto regionu se výrazně liší od předchozích rozšíření, není tolik pevná, proto zde lze pozorovat individuální přístup k jednotlivým zemím a méně pravděpodobný hromadný vstup do EU, jak tomu bylo v minulosti. V některých zemích navíc došlo pouze ke zmrazení konfliktu nikoliv jeho definitivního dořešení.

⁵² PALIČKOVÁ, I. REPINSKÁ, M. *Chorvatsko: Evropská unie vítá 28. členu* [online]. 2013 [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/46/22590/clanek/chorvatsko-evropska-unie-vita-28-clenu/>

4 Turecko jako země ucházející se o členství v EU

4.1 Historie začleňování Turecka do evropských struktur

Turecko historicky patří mezi nejdelšího čekatele ohledně vstupu do evropských struktur. Toto téma je velice komplikované již řadu let. Proces integrace a tedy původní navázání vztahů s tehdejším společenstvím se mapuje až do roku 1959. Turecko bylo vůbec jednou z prvních zemí, které požádaly a ucházely se o těsnou spolupráci a možné přidružení k Evropskému společenství.

Asociační dohoda mezi Tureckem a tehdejším Společenství, byla podepsána v roce 1963 a v platnost vstoupila o rok později. Jednalo se o takzvanou Ankarskou dohodu, která měla na starost sblížování Turecka s ES ve třech fázích.

První fáze, takzvaná přípravná, byla zaměřena na vnitřní fungování státu a postupné zlepšování životních podmínek tak, aby došlo k souladu ve vnitřních záležitostech s hodnotami a principy, kterými se řídilo Evropské společenství. V roce 1970 byl s ohledem na přípravnou fázi podepsán Dodatečný protokol, který upravoval stanovené cíle do nadcházející druhé fáze, takzvané přechodné etapě. Druhá etapa byla primárně zaměřena na soulad obchodních a ekonomických pravidel a podmínek mezi Tureckem a ES tak, aby mohlo dojít k připojení Turecka do celní unie. Turkové nakonec splnili tyto podmínky a jednání o vstupu do celní unie začala v roce 1993 a o tři roky později se stali členy. Ještě před přičleněním Turecka do celní unie formálně začala poslední třetí fáze, tedy samotné přidružení Turecka do Evropské Unie.

Proces jednání byl značně ovlivněn a následně zmrazen díky dvěma událostem v letech 1974 a 1980. Rok 1974 představoval tureckou invazi na Kypr a rozdělení Kypru na severní tureckou a jižní řeckou část ostrova. V roce 1980 došlo v Turecku k vojenskému převratu, který definitivně přerušil vyjednávání Evropského společenství s touto zemí a došlo ke zmrazení platné asociační dohody až do roku 1986.

O rok později došlo k opětovné rétorice a Turecko podalo žádost o plné členství do Evropského společenství. Tato žádost byla na půdě Evropské komise zamítnuta v roce 1989. Oficiálním důvodem odmítnutí, bylo nesplnění stanovených politických a

ekonomických cílů a tedy nedodržení kritérií pro vstup do pozdější Evropské unie. Stejně tak šlo o porušování lidských práv v Turecku a nedořešená otázka ohledně Kypru, na který Turecko vojensky intervenovalo a rozdělilo tak ostrov na dvě poloviny.⁵³

Dalším mezníkem byly konané summity v roce 1997 v Lucemburku a 1999 v Helsinkách. Oba summity hrály také roli v pátém rozšíření, kdy v Helsinkách byl poprvé Turecku udělen statut kandidátské země. V roce 2001 schválila Rada EU přístupové partnerství s Tureckem a zároveň došlo k přijetí tureckého národního programu, který měl spojovat právní systémy Evropské unie a Turecka. Následující rok byla přijata řada reforem v Turecku, například zrušení trestu smrti.

V roce 2004 došlo k rozšíření Evropské unie, zároveň Unie poukazovala na pokrok Turecka v cestě za integrací. Na konci stejného roku jsou vytyčeny podmínky, za kterých budou zahájeny vstupní rozhovory, šlo o zavedení klíčových právních předpisů a především uznání kyperské jižní části ostrova za republiku. Rok 2005 přinesl formální zahájení přístupových jednání. Následující rok byl opět problémový, bylo stanoveno, že vstupní jednání budou probíhat v 35 kapitolách, dořešena byla pouze kapitola vědy a výzkumu. Došlo opět k nesplňování podmínek a rozhovory byly v určitých kapitolách dokonce zastaveny. Opět z důvodu problému s Kyprem, kdy Turecko odmítlo uplatňovat dodatkový protokol k Ankarské dohodě o vztazích s Kyprem.

V roce 2010 došlo tureckým ústavním soudem ke zrušení klíčových oblastí v plánované ústavní reformě. Například došlo ke snížení trestu pro mladistvé obviněné z teroristických akcí. V následujícím roce bylo Turecko kritizováno z nedostatečných reforem, především v oblasti politiky, například lidská práva či svoboda slova v zemi. Rok 2012 přinesl další problémy s možným jednáním o vstupu Turecka do EU. Důvodem bylo červencové převzetí štafety předsednictví Kyprem, se kterým má Turecko napjaté vztahy již přes 40 let.⁵⁴

⁵³TUČEK, FILIP. *Turecko* [online]. © 2014 [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9132/sekce/turecko/>

⁵⁴EUROACTIV.CZ. *Vztahy EU a Turecka* [online]. © 2014 [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/link-dossier/turecko-a-eu>

4.2 Charakteristika současného Turecka

4.2.1 Ekonomická charakteristika Turecka

„Turecko lze charakterizovat jako relativně vyspělou, průmyslově agrární zemi. Evropská komise označila Turecko za fungující tržní ekonomiku již v říjnu 2005, ve svých hodnotících zprávách však zdůrazňuje, že je nezbytně nutné zvyšovat konkurenční schopnost hospodářství a důsledně realizovat strukturální reformy. V souvislosti se zahájením přístupových rozhovorů s EU od 3.10.2005 začala turecká vláda postupně uskutečňovat restrukturalizaci na makro a mikroekonomické úrovni a přizpůsobovat legislativu evropským standardům. I přes nesporné zásluhy o realizaci reform se vláda neubránila zpomalení v přijetí dalších kroků.“⁵⁵

Turecko vede obchodně politický režim, který je postupně liberalizován, otevírá totiž svou ekonomiku a prosazuje dlouhodobé strategické cíle. Důležitým mezníkem zde je působnost Turecka v celní unii od roku 1996, kde je uplatňován společný celní tarif EU. Kritika se snáší na občasné případy, kdy Turci staví opatření, která svým charakterem nejsou plně synchronní s celní unií. Jde například o nedostatečnou ochranu obchodních značek, nesprávné uplatňování kvót u zpracovaných zemědělských produktů, vyžadování licencí pro starší dovážené výrobky či problém s importem alkoholu do Turecka.⁵⁶

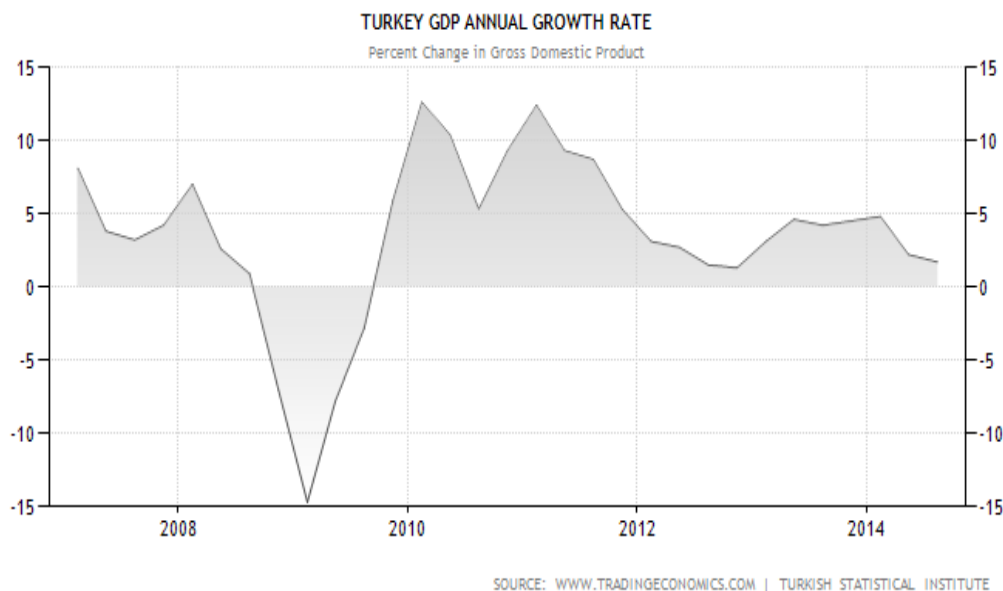
Za rok 2012 představovalo Turecko 16. největší ekonomiku světa a šestou na „starém kontinentu“, hospodářský vývoj má tendenci nerovnoměrných výkyvů, kdy HDP střídavě rostlo a klesalo. Roli zde sehrála i světová krize, když před vypuknutí krize byl HDP na úrovni růstu 6%, na konci roku 2008 pak růst byl 0,7% a následující rok spadl do červených čísel - 4,7% a zastavil se až na hranici -14,7%, aby se opět v roce 2010 dostal na 6% a v následujících letech dokonce přes 8%. Vrchol byl zaznamenán v roce 2011, kdy byl růst turecké ekonomiky téměř srovnatelný s Čínou, která v posledních letech dosahuje

⁵⁵ GENERÁLNÍ KONZULÁT ČR V ISTANBULU. *Charakteristika hospodářského vývoje Turecka* [online]. © 2012 [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/istanbul/cz/obchod_a_ekonomika/ekonomicky_vyvoj_turecka/charakteristika_hospodarskeho_vyvoje.html

⁵⁶ BUSINESSINFO.CZ. *Turecko – zahraniční obchod země* [online]. © 2014 [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/turecko-zahranicni-obchod-zeme-19214.html>

největšího progresu. Turecko má velký investiční potenciál vůči Evropě, nedostatky lze spatřovat v agrárním sektoru, kde jsou nutné reformy a transformace zemědělství.⁵⁷

Graf č. 1: Tempo růstu HDP v Turecku

Zdroj: TRADING ECONOMICS. *Turkey GDP annual grow rate* [online]. © 2015 [cit. 2014-12-26].
Dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/turkey/gdp-growth-annual>

V současné době Turecko představuje vůbec největší ekonomiku v regionu Blízký východ, kdy je i před Saudskou Arábií či Íránem. V Evropě je v dnešní době sedmou největší ekonomikou, růst HDP dosahoval 4,5%, nyní je předpokládáný 3,5% růst a od roku 2012 je tempo růstu poměrně stabilizované a v průměru se drží okolo 4% růstu. Země je členem skupiny G20, jde o 20 největších ekonomik světa. Zároveň jak již bylo uvedeno, je členem celní unie EU.⁵⁸

⁵⁷ GENERÁLNÍ KONZULÁT ČR V ISTANBULU. *Charakteristika hospodářského vývoje Turecka* [online]. © 2012 [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/istanbul/cz/obchod_a_ekonomika/ekonomicky_vyvoj_turecka/charakteristika_hospodarskeho_vyvoje.html

⁵⁸ EUROZPRAVY.CZ. *Turecko na cestě do EU* [online]. © 2014 [cit. 2015-02-26]. Dostupné z: <http://zahranicni.eurozpravy.cz/evropa/100990-turecko-na-cestech-do-eu-novy-premier-si-vytycil-strategicky-cil/>

Mezi negativní ukazatele patří míra nezaměstnanosti, která se dlouhodobě drží nad úrovní 10%. Naopak pozitivní ukazatele viz obrázek č. 1, je růst HDP, ale také konstantní snižování míry inflace v zemi. Pozitivní ukazatel podle Unie je i věková struktura v Turecku, kde oproti stárnoucí Evropě, je mladá pracovní síla. Konkrétní hodnoty jsou uvedeny v tabulce č. 4 a tabulce č. 5 v kapitole 5.2.1 Výhody vyplývající z členství pro Evropskou unii.

Graf č. 2: Obchodní bilance Turecka 2002-2015

Zdroj: TRADING ECONOMICS. *Turkey balance of trade* [online]. © 2015 [cit. 2014-12-26]. Dostupné z <http://www.tradingeconomics.com/turkey/balance-of-trade>

Turecko je přisuzováno do skupiny nově industrializovaných zemí světa s progresivně rozvíjející se ekonomikou. Z dlouhodobého hlediska je obchodní bilance Turecka záporná, jedná se tedy převážně o importní zemi. Významnými komoditami exportu jsou, zemědělské produkty, textil, automobilový průmysl, chemický průmysl, dopravní stroje, léčiva, palivo či malé elektrické spotřebiče. V importu převládají stroje, chemikálie, dopravní zařízení, palivo a různé polotovary, jde o podobný princip jako v industrializované Číně. Za poslední roky docházelo k rychlému růstu soukromého sektoru, přesto si Turecko nadále drží důležitou roli v oblastech průmyslu, bankovníctví, dopravě či komunikaci. Jde tedy o vysoce industrializovanou zemi, nicméně se stále důležitým podílem v primárním sektoru tedy zemědělstvím. Hlavními obchodními partnery jsou USA, Evropská unie a Rusko. Turci mají ambice, kterých by chtěli dosáhnout v roce

2023, záměrně při stoletém výročí založení Turecka jako demokratického státu. Za cíl si dali dostat se mezi 10 nejsilnějších ekonomik světa s ročním HDP ve výši 2 bilionů dolarů, pro komparaci v roce 2012 se jednalo o 800 milionů dolarů. Zaměřit se Turecko chce na rozvoj energetiky, infrastruktury a mladému oboru IT.⁵⁹

4.2.2 Politická charakteristika Turecka

Turecko je sekulární zemí s bohatou historií, jde o stát, kde je náboženství důsledně odděleno od politiky. Z geografického hlediska leží Turecko na pomezí Blízkého východu, Evropy a Kavkazu. Díky své specifické poloze se Turci zapojují do aktivní zahraniční politiky. Z Osmanské říše se v novodobé historii stal z Turecka novodobý demokratický stát, který se postupně snažil začlenit do struktur západního světa. V 50. letech se Turecko zapojilo do struktur NATO, i to byl jeden ze signálů, že Turecko chce jít západní cestou raženou společenstvím v Evropě a Spojenými Státy Americkými.

V současné době je Turecko stavěno do složité vnitrostátní ale i zahraniční situace v oblasti politiky. Interní problémy se týkají například otázky kurdské menšiny žijící v jihovýchodní části země. Dalším problémem je dodržování lidských práv, svoboda slova a silné postavení armády v politice Turecka. Toto postavení je zakořeněno již od založení demokratického státu v roce 1923. Ze strany unie je i tento princip kritizován, kdy armáda má silnou autonomii, přestože je formálně podřízena prezidentovi a vládě, nepodléhá civilní kontrole. Armáda může zásadně ovlivňovat tureckou demokracii, což Evropská unie odmítá. Historicky trápí Turecko i Arménská menšina, kdy Turkové deportovali Armény, a došlo i k Arménské genocidě.⁶⁰

Zahraněční politika je zase zatěžována konfliktem s Kyprem, který trvá od roku 1974. Kypr je po turecké intervenci rozdělen na severní tureckou a jižní řeckou část, přičemž Turecko neuznává Kypr jako členský stát EU a bojkotuje veškeré kyperské iniciativy na půdě Evropské unie. Vztahy jsou nadále napjaté mezi těmito zeměmi, i to hraje velice důležitou roli v zdlouhavém odkládání vstupu Turecka do EU. Vrcholem nesváru bylo

⁵⁹ E15.CZ. *Rostoucí turecká ekonomika láká české podnikatele* [online]. © 2013 [cit. 2015-02-26]. Dostupné z: <http://euro.e15.cz/archiv/rostouci-turecka-ekonomika-laka-ceske-podnikatele-1049014>

⁶⁰ E-POLIS.CZ. *Současná vnitropolitická situace v Turecku* [online]. © 2013 [cit. 2015-02-26]. Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/clanek/soucasna-vnitropoliticka-situace-v-turecku.html>

předsednictví Kypru v roce 2012. Dalším problémem je sousední Sýrie, kde probíhá občanská válka.

Vnitropolitická situace zůstává nadále složitá, nedořešený turecko-kurský mírový proces zůstává překážkou a tvorba nové ústavy, která je stále odkládána, hlavním důvodem je forma vládnutí, zdali bude v nové ústavě přetrvávající režim parlamentní vlády či dojde k zavedení prezidentského režimu. Tyto dvě otázky dělí parlament na dva nesmiřitelné tábory. Turecko se navíc vyslovalo, že do roku 2023 by chtělo mít jasno a tedy v tomto roce by chtělo nejpozději přistoupit do Evropské unie. Turecko je možným mostem mezi Evropou a Blízkým východem a jeho ochota větší angažovanosti v mezinárodní politice je zřejmá, kdy se snaží hodnotové a kulturní rozdíly mezi tak diferenciovanými regiony překlenout.⁶¹

4.2.3 Občanská charakteristika Turecka

Turecko je velice specifickou zemí z hlediska občanské společnosti, jde totiž o jediný kandidátský a potenciální členský stát Evropské unie, který s naprosto drtivou převahou je zemí vyznávající Islám. K islámskému náboženství se v Turecku hlásí 98% obyvatelstva. Zároveň by se Turecko po vstupu do EU stalo druhým nejlidnatějším členským státem a v budoucích prognózách by dokonce mohlo i Německo předběhnout.

Etnické složení hraje také důležitou roli v občanské společnosti, největší etnikum jsou Turci, kteří tvoří 80% podíl obyvatelstva. Následuje nezanedbatelná 17% menšina Kurdů, kteří jsou důvodem vnitrostátního problému. Zbytek tvoří Arméni, Řekové či Bulhaři. Arméni a Řekové jsou také problémovou menšinou pro Turecko z historických důvodů.

Turecko-Kurdský konflikt propukl na začátku 80. let a jeho dlouhodobým a zásadním problémem ohrožující vnitřní suverenitu státu. Násilí během let eskalovalo z obou znesvářených stran, jak Stranou kurdských pracujících tak i Istanbulem. Tento konflikt si za tu dobu vyžádal více 40 000 obětí. Snaha o mírové jednání a řešení vždy skončilo bez úspěchu a následovalo další vyhlášení partyzánské války ze strany PKK, tedy Stranou kurdských pracujících. Konflikt je odsuzován na mezinárodním poli a Evropská

⁶¹ E-POLIS.CZ. *Současná vnitropolitická situace v Turecku* [online]. © 2013 [cit. 2015-02-26]. Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/clanek/soucasna-vnitropoliticka-situace-v-turecku.html>

unie společně s dalšími zeměmi včetně USA, vyvíjí tlak na vyřešení tohoto vnitrostátního konfliktu. PKK je navíc v rámci mezinárodní politiky vedena jako teroristická organizace a podle současné turecké ústavy jsou občané, kteří jsou obviněni z terorismu automaticky vyloučeni a nemohou být zvoleni do parlamentu. Trestní zákoník a nejednoznačné stanovení některých paragrafů odsuzují nepohodlné představitele opozice, umělce a novináře. Vláda je kritizována za nedostatečné snahy o dosažení mezinárodních právních standardů. Kurdové byli utlačováni ve svých právech, nesměli používat kurdštinu při úředním styku a byli částečně diskriminováni. V roce 2013 došlo k deeskalaci napětí mezi znesvářenými tábory, to ale vyvolalo rozkol mezi stranami tureckého parlamentu.⁶²

Samotný konflikt přeci jen ustoupil částečně do pozadí díky válce v Sýrii, která se postupně přelila v konflikt nově vzniklého Islámského státu, používající nekonvenční taktiku boje a politiku zastrašování, proti západnímu světu včetně kurdských milic. Do konfliktu nebylo zapojeno Turecko, které pouze pomáhá Syrským přistěhovalcům a drží pozice na hranicích se Sýrií. Turecko bylo v rámci Syrské války kritizováno za to, že přes jeho území se dostávali Evropané do Sýrie, kde se přidávali na stranu Islámskému státu. Dále bylo a je Turecko kritizováno za jeho neangažovanost právě v konfliktu s Islámským státem.⁶³

Občanská situace je stále z hlediska Evropské unie neuspokojivá, přestože došlo k určitým reformám, stále občané nemají plnou svobodu ve svých právech a svobodách, tudíž nejsou naplňovány západní hodnoty a stanovené podmínky pro plnou integraci Turecka do evropských struktur. V roce 2013 došlo k násilnému zásahu policie na demonstrující občany o zachování stromů v parku centra Istanbulu. Z nevinné demonstrace se po nepřiměřeném zásahu policie stala proti vládní demonstrace. Tehdejší premiér Recep Tayyip Erdogan, který je v současné době prezidentem, vedl tento zásah. Část turecké veřejnosti dala najevo svůj nesouhlas a označují Erdogana za novodobého diktátora, který vede zemi od demokracie k autoritativnímu režimu. Liberální prozápadní společnost

⁶² E-POLIS.CZ. *Současná vnitropolitická situace v Turecku* [online]. © 2013 [cit. 2015-02-26]. Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/clanek/soucasna-vnitropoliticka-situace-v-turecku.html>

⁶³ MAREK, J. *Turecko slíbilo plnou podporu koalici proti islámskému státu* [online]. 2014 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/blizkyvychod/_zprava/turecko-slibilo-plnou-podporu-koalici-proti-islamskemu-statu--1401546

poukazuje na omezování svobody slova a shromažďování, cenzuru médií či nenápadnou islamizaci Turecka. Došlo například k omezení distribuce alkoholu a zákaz jeho reklam.⁶⁴

I přesto byl právě kritizovaný Erdogan v roce 2014 zvolen v historicky první přímé volbě prezidentem a vyhlásil dobu národního usmíření. Turecko je totiž v současnosti rozštěpeno do dvou skupin. Sympatizanti proislámského směru na straně jedné a na straně druhé příznivci původního sekulárního principu. Erdogan se před volbami jasně vyjádřil, že v případě jeho zvolení prezidentem se bude snažit o výrazné posílení prezidentských pravomocí. Odpůrci v tomto kroku opět poukazují na snahu nového prezidenta o autoritativní režim a začlenění islámu do politiky, tedy politickou islamizaci demokratického státu.⁶⁵

Turecko přitom bylo žádané ze strany západu právě pro jeho sekularizaci politiky od náboženství a snahu se zapojit do západních struktur. Tento krok může znamenat dalekosáhlé následky na budoucí vývoj integrace Turecka do Evropské unie. V případě smíšení islámského náboženství s politikou v Turecku, by pravděpodobně mohlo dojít k výraznému ochlazení myšlenky Evropské unie na začlenění této země do svých struktur.

4.3 Vývoj a současnost vztahu Turecka k EU

Od samotných počátků vyjednávání Turecka a dnešní Evropské unie, uplynula řada let, přesto proces přijetí této země nebyl uskutečněn. Ankara ve své dlouhodobé rétorice zdůrazňovala velký zájem o členství v unii, otázkou je, zdali tato motivace přetrvává dodnes.

Turecko se malými kroky přiblížilo integraci, když se stalo členem celní unie EU, ale v určitých záležitostech si určuje své podmínky. Tudíž nerespektuje pravidla celní unie v její plné výši.

Z hlediska rozdílného náboženství a kultur, přistoupilo Turecko k sekularizaci náboženského vyznání a politiky, jednalo se tedy o další vstřícný krok k přidružení se do západního světa. Nicméně v poslední době je turecký prezident Erdogan označován za

⁶⁴ PLACÁK, PETR. *Turecká politika* [online]. © 2013 [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/46/22534/clanek/turecka-politika/>

⁶⁵ ČT24. *Novým tureckým prezidentem je dosavadní premiér Erdogan* [online]. © 2014 [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/282684-novym-tureckym-prezidentem-je-dosavadni-premier-erdogan/>

autoritu a společnost poukazuje na nenápadné spojování islámského náboženství s prozápadní politikou. V tomto důsledku došlo i k rozdělení turecké společnosti na proevropskou skupinu a skupinu proislámskou. Země již není tolik názorově homogenní a západní svět včetně Evropské unie tento krok zaznamenává.

Současné Turecko je kritizováno v důsledku předchozího problému za neplnění základních práv a svobod. Tyto hodnoty jsou přitom základním kamenem pro Evropskou unii, na kterém stojí západní kultura a od rozšíření v roce 1986 se těmto hodnotám věnuje a staví je jako zásadní podmínku členství v EU.

Současné vztahy také vážnou díky nedořešeným otázkám menšin žijících na území Turecka. Kurdové, kteří tvoří výraznou menšinu v Turecku, jsou utlačováni a nenabývají stejných práv a svobod jako rození Turci. Tato menšina je roztroušena v zemích Blízkého východu a touží po své samostatnosti a založení Kurdistánu, to se ale nelíbí právě Turecku a obává se o své území, na kterém Kurdové žijí. Další problém přetrvává s Armény, kteří jsou další menšinou žijící v Turecku. Z historie je stále nedořešen Turecko-Arménský konflikt, kdy docházelo ke genocidám Arménů z tehdejší Osmanské říše. Turecko v současné době genocidu odmítá, stejně jako vyvražďování Kurdů. Diplomatické vztahy byly navázány v roce 2009, nicméně nedošlo k žádnému výraznému posunu a Ankaru se dodnes staví ke genocidě odmítavě. Kurdský i Arménský konflikt měl a má vliv na přístupové rozhovory na cestě k Evropské unii.

Vztahy také ovlivňuje nedořešený spor s Kyprem, který trvá již přes 40 let. Turecká invaze na ostrov Kypr měla nedozírné následky do budoucna. Kypr je rozdělen na severní a jižní část ostrova, kdy severní část obývá turecké etnikum a jižní část etnikum řecké. Turecko neuznává Kypr a jeho členství v Evropské unii a naopak Severokyperská turecká republika je uznávána pouze Tureckem. Sjednocení ostrova je stále v nedohlednu a mírová vyjednávání uvízla na mrtvém bodě. S tím souvisí i Ankarský protokol, který rozšířil celní unii o nově příchozí státy v největším rozšíření Evropské unie v roce 2004. Ankarský protokol byl Tureckem přijat, nicméně se Turci nechali slyšet, že to neznamena uznání Kyperské republiky. Evropská unie neúspěšně tlačí na Ankaru, aby vyřešila tento

zdlouhavý problém, který je pro plné členství v EU zásadní, zvláště pak, když je Kypr již členskou zemí.⁶⁶

Aktuální událostí, která ovlivňuje současné vztahy Turecka a Evropské unie, je probíhající válka v Sýrii. Občanská válka v Sýrii trvá dlouhé čtyři roky, přičemž se tento konflikt přetransformoval na válku Islámského státu s NATO a jeho spojenci. Turecko je dlouhodobým členem Severoatlantické aliance, nicméně podle ostatních členů se v rámci Syrské války tak nechová. Kritika se snášela na Turecko z důvodu jeho nečinnosti a neochoty proti silící hrozbě IS⁶⁷ zasáhnout. V lednu 2014 došlo k první přeshraniční intervenci Turecka proti Islámskému Státu, přesto je Turecko nadále kritizováno, za nedostatečné akce. Jedním z možných důvodů neangažovanosti může být i fakt, že proti Islámskému státu bojují kurdské milice, se kterými mají Turci nedořešené spory.⁶⁸

Objevují se dokonce spekulace o skryté podpoře radikálů v Sýrii, kdy Turecko dodává zbraně a přes své hranice propouští žoldáky přicházející z Evropy do bojů za Islámský stát. Motivem jsou v tomto případě spory s Kurdy, kdy se spekuluje o možné podpoře Turecka bojovníkům IS, válčícím právě proti kurdským skupinám v Sýrii a Iráku. Je nutné říci, že tyto spekulace vychází právě ze strany Kurdů.

„Představitel syrských Kurdů Salih Muslim v rozhovoru pro média řekl, že ISIS nemusí být přímo podporována s vědomím turecké vlády, nýbrž frakcemi v tureckých ozbrojených silách, které ignorují oficiální stanovisko vlády v Ankaře. Podle Saliha zajistili kurdští vojáci u některých zabitých příslušníků ISIS důkazy o jejich výcviku v Turecku. Představitel syrských Kurdů si taktéž postěžoval, že turecká vláda ignoruje důkazy, které jí předaly kurdské bezpečnostní síly. Ty hovoří o zapojení některých tureckých humanitárních organizací do podpory a výcviku teroristů z řad ISIS.“⁶⁹

V Evropě v současné době rostou velké obavy z terorismu a tyto všechny aspekty uvedené výše, mohou mít vliv na veřejné mínění v jednotlivých zemích Evropské unie. Obavy mohou narůstat i z teoretického nástupu fundamentálního islamismu

⁶⁶ EUROACTIV.CZ *Kyperské předsednictví* [online]. © 2012 [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/evropske-institute/link-dossier/kyperske-predsednictvi-000087>

⁶⁷ Islámský stát: radikální teroristická organizace operující na území Iráku a Sýrie

⁶⁸ MILENKOVIČOVÁ, IVANA. *Turecká armáda zlikvidovala na území Sýrie islamisty* [online]. © 2014 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/turecka-armada-zlikvidovala-na-uzemi-syrie-islamisty-pdv-/zahranicni.aspx?c=A140130_110859_zahranicni_im

⁶⁹ LHOŤAN, LUKÁŠ. *V Turecku se cvičí islámští teroristé* [online]. © 2014 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.reflex.cz/clanek/zpravy/57424/v-turecku-clenske-zemi-nato-se-cvici-islamsti-teroriste.html>

v demokratickém a vyspělém Turecku, které by mohlo mít vliv po vstupu do EU na snadnější pronikání radikálního islamismu na starý kontinent.

5 Možné dopady členství Turecka v EU

5.1 Výhody a nevýhody vyplývající z členství pro Turecko

Evropská integrace probíhala řadu let, kdy prvotním motivem byla hlavně ekonomická prosperita mezi členskými zeměmi, ta měla původně zabránit opakování válečné historie. Z prvotní ekonomické integrace se postupem času vyvinula integrace zaměřená i na politiku, kdy si zakládající šestka začala uvědomovat nutnost politické integrace. S postupným rozšiřováním Evropského Společenství, byly synchronně přidávány nové podmínky členství, nové smlouvy, které přetransformovaly původní „šestku“ ES na dnešní unii osmadvaceti zemí, které společnou integrací dosáhly politické stability, ekonomické stability ale i bezpečnostních záruk.

5.1.1 Výhody vyplývající z členství pro Turecko

Turecko by vstupem do Evropské unie získalo větší stabilitu hospodářského systému, což by mělo pozitivní dopad na tureckou ekonomiku. Ekonomické stability by bylo dosaženo díky začleněním Turecka do evropského vnitřního trhu. Došlo by k volnému pohybu osob, zboží, kapitálu a služeb. Turecku by se rázem otevřela snazší cesta na evropský trh a výhodnější obchody uvnitř společenství, na rozdíl od zemí, které nejsou členy Evropské unie.

V případě hospodářské krize je topicí se zemi nabídnuta finanční pomoc a řešení možného bankrotu země. S tím souvisí možnost pro členské země, čerpat ze strukturálního a kohezního fondu EU. Finance mohou být pro Turecko použity na restrukturalizaci zemědělství, ekonomické reformy či sociální reformy zabývající se zlepšováním životní úrovně občanů daného státu.⁷⁰

Turkům by se po vstupu do Schengenského prostoru zrušila vízová či pasová povinnost, kdy by mohli volně cestovat v Schengenském prostoru bez jakýchkoliv bariér. Tím by se otevřela cesta za pracovními příležitostmi, studiem a volným cestováním v kterékoliv členské zemi Schengenského prostoru. Evropská unie pomáhá vytvářet nová

⁷⁰ DEGGIN, CAMERON. *Turkey benefits of EU membership* [online]. 2013 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.propertyturkey.com/blog-turkey/turkey-benefits-of-eu-membership>

pracovní místa, větší možnosti zahraničních investic a zároveň pomáhá snižovat nezaměstnanost ve všech členských státech. Vstup Turecka by posílil i konkurenceschopnost země, díky dotacím proudícím z Evropské unie.

Hlavním obchodním partnerem Turecka je právě Evropská unie. Obchod Turecka s EU představuje 40% z celkového objemu obchodních transakcí Turecka. Rok 2013 přinesl zlepšení společného obchodu, dá se tedy domnívat, že Evropský jednotný trh je pro tureckou ekonomiku prioritní. Polovina společností sídlících v Turecku se zahraničním kapitálem, jsou společnosti Evropské unie. Turecké podnikatele naopak lákají zahraniční investice a odcházejí podnikat do zemí osmadvacítky. Tyto informace poměrně jasně dokazují zájem Turecka se podílet na ekonomické integraci Evropské unie.⁷¹

Nelze pouze mluvit o pozitivních ekonomických dopadech pro Turecko. Vstupem by se totiž v zemi zlepšila i občanská a politická situace. Turecko je zemí velice specifickou pro svoje rozdílné náboženství, kulturu a zvyklosti, přesto v této zemi došlo k výraznému posunu k prozápadní kultuře. Tento krok směrem do Evropy byl učiněn díky oddělení náboženství, tradic a zvyklostí od politiky.

Vstupem do Evropské unie by v Turecku došlo ke zlepšení vnitropolitické stability v zemi. V poslední době je totiž Turecko rozklíčeno do dvou táborů, zjednodušeně řečeno na stranu proevropskou a stranu proislámskou. Rozkol má na svědomí jednak autoritativní vedení v zemi prezidentem Erdoganem, proti kterému se ještě jako premiérovi, v nedávné minulosti vedly demonstrace, ale svou vinu také nese samotná Evropská unie díky svému odkládání přístupových rozhovorů s Tureckem. Od roku 2002 je nepřetržitě u moci strana APK, která je islámsky orientovaná, což naznačuje, že občané Turecka jsou v posledních letech méně orientovaní na možnost se začlenit do EU.⁷²

Zároveň by před vstupem musela být vyřešena otázka lidských práv a základních svobod, protože jejich dodržování je přímo součástí struktur, na kterých je postavena Evropská unie. Tím by došlo i k jejímu dodržování a jistotě těchto svobod v Turecku. Výhodou by bylo i dořešení ochrany menšin v zemi. Opět jde o základní podmínky vstupu do EU obsažených v Kodaňských kritériích. Ochrana menšin je pro Turecko citlivé téma,

⁷¹ FÜLE, ŠTEFAN. *Manual benefit of the EU* [online]. © 2015 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-14-317_en.htm

⁷² HOSPODÁŘSKÉ NOVINY.CZ. *Volby v Turecku vyhrála APK* [online]. 2014 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://zahranicni.ihned.cz/c1-61944560-volby-v-turecku-vyhrala-strana-premiera-erdogana-muze-ktery-zakazal-youtube-a-twitter>

kteře se týká Kurdů a Arménů, nalezení společné řeči by mohlo urychlit integraci Turecka do Evropské unie, zároveň by Unie vykonávala roli strážce nad dodržováním ochrany menšin v zemi. Tím by došlo i ke zlepšení postavení a práv těchto menšin v Turecku.

Další nespornou výhodou vyplývající z členství v Unii by byla rovnoprávnost a sociální začlenění muslimského obyvatelstva do západních struktur. Zároveň by došlo ke zvýšení úrovně rovnosti všech občanů. Na islámský svět je spíše nahlíženo negativně a skepticky, odbouráním těchto bariér by došlo k multikulturní společnosti v Evropě a rovnosti mezi občany EU, už by tedy nebyli lidé v Evropě rozdělováni do dvou různých skupin, občanů EU a muslimské menšiny. Došlo by tedy k homogenitě společnosti v Evropské unii. Občané EU jsou automaticky chráněni proti diskriminaci v zaměstnání na základě pohlaví, sexuální orientace, věku, postižení a v případě Turecka především náboženství.

Nutností pro zapojení Turecka do EU je i vyřešení sporu s Kypru jakožto členským státem. Vyřešení sporu by zlepšilo situaci na severní straně ostrova, který je v podstatě ekonomicky závislý na Turecku, které ho jako jediné uznává. V souvislosti s tím by mohlo dojít i na vylepšení vztahů s Řeky, kteří právě osidlují jižní část Kypru.

V neposlední řadě by Turecko vstupem do EU zlepšilo svoji bezpečnostní situaci a situaci v regionu Blízkého východu. Především díky Společné zahraniční a bezpečnostní politice EU a policejní a justiční spolupráci v rámci EU.

5.1.2 Nevýhody vyplývající z členství pro Turecko

Mezi hlavní nevýhodu pro Turecko, jakožto členský stát EU, by se dala zařadit možná ztráta pozice země. Turecko ať chce nebo ne, leží geograficky na Blízkém východě a z náboženského hlediska se jedná o islámský stát. V případě začlenění do evropských struktur by mohlo Turecko ztratit tvář v muslimském světě, jehož je díky své geografické pozici, součástí. Turecko by mohlo být ignorováno arabským světem a díky radikálním odnožím islámu i možným cílem teroristických organizací a radikálních islamistů. Právě díky své poloze, kdy leží na Evropském kontinentu pouze 3% jeho území, by mohlo být Turecko hůře ubránitelné ostatními členy Unie a spojenci NATO. Zároveň mají Turci široké hranice sousedící s dalšími islámskými státy, které jsou dlouhodobě nestabilními. Na druhou stranu patří turecká armáda mezi největší v Evropě.

Vstup by také znamenal určité dodržování restrikcí, směrnic či nařízení. Rétorika Bruselu je často povinná pro členské státy včetně potenciálního nového člena, Turecka. Islám ovlivňuje kulturní hodnoty, samotnou demokracii ale i lidská práva, integrací do západních kultur by se museli Turci přizpůsobit západním hodnotám a tím potlačovat své přirozené hodnoty. To by mohlo mít za následek protesty v zemi či dokonce revoluce. Jasně to dokazují volby za posledních 13 let, kdy je u moci strana APK, neboli Strana spravedlivosti a rozvoje, která je především stranou islámskou. Otázkou tedy je, jestli o členství Turci stále tak horlivě stojí.

To co se může stát výhodou, může být i nevýhodou, v případě řešení konfliktů s žijícími menšinami v Turecku. Za předpokladu nedosažení konsenzu v této otázce, by mohlo dojít k ještě větší eskalaci a nedozírným následkům, v případě černých scénářů i k občanské válce v jihovýchodním Turecku, které je výrazně osídleno Kurdy. Nicméně v tomto ohledu je nutné uznat výrazný posun v řešení mezinárodních či vnitrostátních konfliktů. Evropská unie by mohla jako nezávislá třetí strana za pomoci mediace konflikt vyřešit.

Problémem by se zřejmě mohl stát i Kypr, se kterým nedošlo k žádnému posunu ve vzájemných vztazích. Při vstupu do EU by se mohlo stát, že by se mohly oba členské státy v důležitých otázkách vzájemně vetovat, například při předsednictví té či oné země. Pokud by se obě země nedokázaly usmířit a vyřešit tento problém, na bruselské půdě by zřejmě těžko mohly najít společnou řeč.

Otázkou také zůstává, zdali by Turecko po vstupu do Unie udrželo obchodní vazby na Blízkém východě, kde by mohlo být od muslimských zemí izolováno, díky své prozápadní politice. Na druhou stranu je zde opět nutné poznamenat, že Evropská unie je pro Turecko jednoznačně největším obchodním partnerem, se kterým by obchodní vazby naopak posílilo.

Další nevýhodou by se mohla stát otázka špatně fungujícího multikulturalismu. V Evropské unii v současné době probíhají debaty o tomto tématu. Občanská společnost EU je v současné době spíše skeptická v otázce multikulturalismu a začleňování muslimů do evropských hodnot. Příklady jsou z minulosti ale i současnosti.

Například francouzský zákaz nošení burek na veřejných místech a prostranství. Zákon vyšel v platnost v roce 2011, ve Francii a ve stejném roce se přidala i Belgie.

Evropou se rozdmýchala bouřlivá diskuze napříč Unií. Zde je nutné podotknout, že se jedná o muslimky žijící trvale v Evropě, tudíž by měly dodržovat zákony dané země. Další názor je, že zákaz nošení burek je omezování lidských práv a svobod v Evropské unii.⁷³

Hlavními příklady skepticismu jsou teroristické útoky v Evropské unii. V roce 2004 proběhl útok v Madridu, o rok později v Londýně či v současnosti v Paříži. Napříč tomu, že Turecko je politicky sekularizované od náboženství, v jeho zemi žijí muslimové, na které je v řadě evropských zemí pohlíženo spíše negativně.

5.2 Výhody a nevýhody vyplývající z členství pro Unii

Současná Evropská unie je v otázce rozšíření o Turecko nejednotná a názory se liší. Na půdě Bruselu jsou výhody a nevýhody, které by možné rozšíření přineslo, často probírány a hodnoceny. Ze strany samotného lidu Evropské unie, tedy jejích občanů převládá spíše skeptický názor. Důvody šířícího se skepticismu vycházejí z nevýhod, které jsou při zkoumání jednotlivých charakteristik Turecka pro Unii patrné. Z charakteristik vychází i pozitivní informace, které jsou naopak pro Evropskou unii motivem pokračování přístupových rozhovorů s touto kandidátskou zemí.

5.2.1 Výhody vyplývající z členství pro Evropskou unii

Pro Evropskou Unii plynou z možného členství Turecka i výhody. Hlavním motivem vstupu Turecka do EU, je ekonomická oblast. Turecko v současné době patří do skupiny G20, která zaštiťuje dvacet největších ekonomik světa. Turecko zároveň patří do top desítky nejrychleji rozvíjejících se trhů světa. Turecko si v současné době udržuje průměrný hospodářský růst 3,5%. V roce 2016 by měl hospodářský růst se zvýšit na 4%. Míra inflace je každým rokem snižována a v roce 2016 by měla dosahovat 5 %. Z hlediska míry nezaměstnanosti má Turecko určité problémy, nicméně téměř 20% nezaměstnaných jsou mladí lidé, které Evropská unie právě potřebuje.

V rámci Evropské unie je turecká ekonomika šestou největší a v regionu Blízkého východu je vůbec největší ekonomikou. Evropská unie v Turecku spatřuje silného

⁷³EUROACTIV.CZ. *Rada Evropy kritizuje zákaz nošení brky v Belgii a Francii* [online]. © 2011 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/rada-evropy-kritizuje-zakaz-noseni-burky-v-belgii-a-francii-008983>

ekonomického člena EU, který by oživil evropskou ekonomiku. Z hlediska sekundárního a terciálního sektoru je Turecko vysoce prosperující zemí s velkým investičním potenciálem, pouze ohledně primárního sektoru, tedy zemědělství jde o zemi s nutnou reformací a investicí do tohoto sektoru.

Tabulka č. 4: Ekonomické ukazatele Turecka

Turecko	2010	2011	2012	2013	2014
Růst HDP (%)	9,2	8,8	2,1	4,0	3,5
Míra inflace(%)	8,6	6,5	9,0	7,5	6,2
Míra nezaměstnanosti (%)	10,8	8,8	8,2	8,8	10,4

EUROSTAT. *Enlargement countries* [online]. © 2015 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/enlargement-countries/data/database>

Turecko by svými obchodními vazbami navíc mohlo otevřít novou cestu pro zahraniční obchod Evropské unie. Došlo by k výraznému zvětšení Evropského vnitřního trhu, díky potenciálnímu přičlenění druhého nejlidnatějšího státu Unie, hned po Německu. V roce 2013 žilo v Turecku téměř 76 miliónů obyvatel, tedy 76 miliónů potenciálních spotřebitelů do jednotného trhu.

Evropský kontinent stárne, nicméně vstupem Turků by došlo k výraznému omlazení Evropy. V Turecku žije téměř 25% obyvatel věku do 14 let. Naopak nad 65 let žije v Turecku 7,6%. Oproti tomu Evropská unie řeší problém stárnutí populace, v roce 2014 mladí lidé do 14 let zastupovali 15,6% a naopak lidí nad 65 let bylo v tomto roce 18,4%. Evropská unie stárne a Turecko by mohlo být v tomto problému řešením. Znamenalo by to příliv mladých pracovních sil do Evropy.

Tabulka č. 5: Věková struktura Turecka a EU

Věková struktura (%)	2010	2011	2012	2013	2014
EU (0-14 let)	15,7	15,7	15,6	15,6	15,6
Turecko (0-14 let)	26,0	25,6	25,3	24,9	24,6
EU (65 a více let)	17,5	17,6	17,8	18,2	18,4
Turecko (65 a více let)	7,0	7,2	7,3	7,5	7,6

Zdroj: EUROSTAT. *Population by age group* [online]. © 2015 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tps00010&language=en>

Vstupem Turecka do Evropské unie by došlo k posunutí jejích hranic na Blízký východ. Tím by Unie získala strategické území poblíž Kavkazu, kde leží dlouhodobě nestabilní země, jako je Sýrie, Irák či Arménie. V tomto nestabilním regionu by poté měla Evropská unie větší působnost a společně s Tureckem by mohly účinněji intervenovat a postupně ustálit dlouhodobě nestabilní oblasti Kavkazu a Blízkého východu. Mohlo by tedy dojít ke zlepšení bezpečnostní situace v dané oblasti. Unie by tedy v tomto regionu zlepšila svoji působnost a lépe řídila obnovování destabilizovaných států.

Zároveň by mohlo dojít ke zlepšení vztahů s menšinami, které jsou s Tureckem v napjatém vztahu. Jde především o Kurdy a také Arménce. Kurdové žijí v jihovýchodní části Turecka, dále také v Sýrii, Iráku, Íránu a Arménii. Jedná se o dlouhodobý problém, který má vliv na celý region nejen na Turecko. Díky začlenění Turecka a rozšíření hranice Evropské unie, by mohlo evropské Společenství výrazně lépe řešit tento problém.

Z politického hlediska by vstup Turků také přinesl výhody pro EU. Postaven by byl pomyslný most, který by spojoval Evropu s Blízkým východem. Mohlo by dojít k navázání lepších vztahů evropských států s řadou muslimských zemí. Turecko by mělo pozitivní vliv na ostatní islámské země a stalo by se výborným příkladem možné kooperace a oboustranného profitu dvou plně rozdílných kultur, se svými kulturními zvyky, tradicemi a náboženstvím. Turecko by se mohlo stát cenným prostředníkem v současnosti, mezi znesvářenými stranami, tedy západním světem a světem islámským. Příklad fungujícího sekularismu v muslimské zemi, by mohl inspirovat další státy a tím nalézt společnou řeč s Evropskou unií.

Ruku v ruce s demokratizací nestabilního regionu, by došlo ke zlepšení bezpečnosti a budování obchodních ale i politických vztahů. Vstupem by se zlepšila i bezpečnostní situace samotné osmadvacítky, díky silné a dobře organizované armádě Turecka, která je v rámci Severoatlantické aliance druhou největší.

Evropské unii by také pomohlo začlenění Turecka z důvodu úspěšné realizace myšlenky multikulturalismu Evropy. V současné době žije v Evropě zhruba 16 milionů muslimů, kteří nejsou součástí homogenní společnosti v EU. Přistoupením muslimské země do Evropské unie by mělo dojít k povolování barikád mezi většinovou západní společností a muslimskými občany. Muslimská menšina žijící v Evropě by se lépe asimilovala a zrovnoprávnila vůči většině. Mohlo by jít o významný krok k vzájemné toleranci a pochopení rozdílných kultur.

Energetická bezpečnost je pro Evropskou unii neméně důležitá. Nejvýznamnějším partnerem je v současné době Rusko. Díky své strategické poloze, leží Turecko v energetickém koridoru. Oblasti Kaspického moře a Střední Asie jsou významnými nalezišti ropy a zemního plynu. V této oblasti leží velká část světových zásob ropy a zemního plynu. Turecko by jako člen mohlo lépe zprostředkovávat nerostné suroviny, kterých je v Rusku omezené množství. Střední Evropa je v současné době závislá na dodávkách plynu právě od Ruska. V dnešní době je otázka energetické bezpečnosti o to důležitější, protože probíhá Ukrajinská krize. Rusko je důležitým a za krizi zodpovědným hráčem. V současnosti probíhá politický boj mezi Ruskem a Evropskou unií společně s USA. Rusové na uvalená embarga a nařízení reagují vyhrožováním o zastavení dodávek plynu do Evropy. I proto je otázka energetické bezpečnosti tak aktuální.

Řešením na snížení závislosti na ruském plynu, měl být postavený plynovod Nabucco. Tento projekt byl realizován v roce 2009 a o pět let později měl být spuštěn, nicméně projekt nakonec skončil v troskách a z realizace sešlo. Přednost dostal plynovod TAP, který povede přes Turecko do Itálie, otázka energetické bezpečnosti střední Evropy tedy zůstává nedořešená.⁷⁴ V současné době se rýsuje projekt na vybudování plynovodu Eastring, který by mohl v budoucnu vést přes Turecko směrem do střední Evropy.⁷⁵

Obrázek č. 1: Plánovaný plynovod Eastring

Zdroj: ŽIŽKA, JAN. *Rýsuje se plynovod Eastring* [online]. 2014 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/ani-south-stream-ani-nabucco-rysuje-se-plynovod-eastring-pz0-/tema.aspx?c=A141218_124343_pozice-tema_lube

V případě přistoupení Turecka by Evropská unie získala důležitého hráče v oblasti energetiky. Turecko by se mohlo stát předním producentem ropy a zemního plynu do zbylých zemí Unie.

5.2.2 Nevýhody vyplývající z členství pro Evropskou unii

Samotná geografická pozice Turecka, které leží na území Evropy pouze ze 3%, je někdy označována za důvod k nepřijetí Turecka do EU. Evropská unie nicméně nemá

⁷⁴STIER, GÁBOR. *Fiasko pro EU: projekt Nabucco končí* [online]. 2013 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/fiasko-pro-eu-projekt-nabucco-konci-d6c-/tema.aspx?c=A130701_135247_pozice_133970

⁷⁵ŽIŽKA, JAN. *Rýsuje se plynovod Eastring* [online]. 2014 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/ani-south-stream-ani-nabucco-rysuje-se-plynovod-eastring-pz0-/tema.aspx?c=A141218_124343_pozice-tema_lube

geograficky vymezené hranice, tudíž poloha nově příchozího státu není podmínkou. Členství v Unii je tedy vymezováno především politickými a ekonomickými kritérii.

Poloha Turecka přesto hraje důležitou roli v možných nevýhodách pro celou Evropskou unii. Právě z důvodu své pozice ležící mimo území Evropy se může stát Achillovou patou celého Společenství v oblasti bezpečnosti. Turecko je obklopeno islámskými zeměmi, které jsou ve většině případů nestabilní. Nemají tedy stabilní politický systém, čímž jsou zranitelnější pro možné zakořenění radikálního islamismu a teroristických organizací v těchto zemích. Hranice Evropské unie by se přijetím přímo dotýkaly těchto oblastí.

Posunutí hranic na Blízký východ představuje možnou hrozbu pro občany EU z hlediska přílivu nelegálních uprchlíků z oblastí Blízkého východu či Afriky. Schengenský prostor by mohl být zasažen i pašováním drog nebo zbraní, jednou z nejdůležitějších záležitostí ohledně lépe přístupných hranic je mezinárodní terorismus. Obava a skepse lidí žijících v Evropské unii je v tomto ohledu asi nejzásadnější. Evropská unie by tedy musela výrazně posílit nové vnější hranice, což by z hlediska geografické polohy Turecka mohlo být značně náročné. Ochrana vnějších hranic je o to důležitější, když vnitrostátní hranice padly díky Schengenskému prostoru, který zajišťuje volný pohyb osob, zboží kapitálu a služeb.

Otázka menšin opět může hrát i negativní roli. Z pohledu Unie by musela tento problém řešit, Kurdové si dlouhodobě dělají nároky na území, na kterém žijí, to se rozprostírá a zasahuje do pěti států včetně samotného Turecka. Kurdové chtějí svůj vlastní stát na těchto územích. Chtějí založit Kurdistan, tento nový stát by samozřejmě zasahoval do vnitrostátního území všech zemí, tedy i Turecka. V současné době je kurdská menšina žijící v Turecku utlačována, nedostává se jim všech práv a svobod jako rodilým Turkům a nejsou rovnoprávní ve vztahu k většinové populaci.

Obrázek č. 2: Kurdská populace na Blízkém východě

Zdroj: ČT24.CZ. *Kurdská populace* [online]. © 2014 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/293801-zraneni-kurdove-by-se-mohli-lecit-v-cesku-navrhl-zaoralek/>

Požadavek kurdské autonomie a spor Turecka a Kurdů by musela Evropa výrazně řešit. Jak je možno vyzorovat, v současném konfliktu v Sýrii, která se zmítá v občanské válce, probíhají boje mezi nově vzniklým uskupením Islámský stát a spojenci NATO. Kurdové na severu Sýrie bojují také s Islámským státem, což pravděpodobně vyhovuje Turecku, které se vojensky nezapojuje do tohoto konfliktu, přestože je dlouhodobým členem Severoatlantické aliance.

Současný spor mezi Tureckem a Kyprem, který trvá od roku 1974, kdy Turkové vojensky intervenovali na Kypr, by muselo Společenství také řešit. Vzájemná nevraživost mezi dvěma členy Evropské unie, by pravděpodobně mohla integrační proces zpomalit. Na půdě Bruselu, by mohlo docházet k vzájemnému vetování Turecka a Kypru včetně nerespektování předsednictví jedné ze zemí, tak jak tomu bylo v roce 2012, i když bylo Turecko pouze kandidátskou zemí. Evropská unie by měla být uvnitř jednotná a působit

silně navenek. Rozkol mezi členy Společenství by nepřinesl pevnou vazbu a důvěru pro ostatní členské země.

Nevýhodou pro Evropskou unii by mohl být i počet obyvatel žijících v Turecku. V současné době je z hlediska počtu obyvatel, největším členským státem Německo, které má téměř 81 miliónů obyvatel. Následují Francie s 66 milióny obyvatel, Velká Británie 64 miliónů a Itálie s 60 milióny obyvatel. Vstupem Turecka by se právě nově přistupující země stala druhou nejlidnatější se 77 milióny obyvatel.

Tabulka č. 6: Populační růst v Turecku a EU

Populace EU (obyv.)	2011	2012	2013	2014	2015
Německo	81 802 257	81 751 602	80 327 900	80 523 746	80 767 463
Turecko	72 561 312	73 722 988	74 724 269	75 627 384	76 667 864
Francie	64 658 856	64 978 721	65 276 983	65 560 721	65 835 579
Velká Británie	62 510 197	63 022 532	63 495 303	63 905 297	64 308 261

EUROSTAT. *Population of EU countries* [online]. © 2015 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Jak je možno vidět z tabulky, Turecko zaznamenává mezi nejlidnatějšími zeměmi EU nejrychlejší populační růst. S velikostí populace členských zemí souvisí i jejich vliv na rozhodování v institucích Unie. Turecko by mělo v zasedáních velkou váhu díky počtu křesel, které by dostalo v Evropském parlamentu. V Radě EU by Turecko také patřilo mezi nejsilnější země, proto by mohlo výrazně ovlivňovat celý proces fungování Evropské unie.

S populací souvisí nezaměstnanost v zemi, která se drží poměrně vysoko a je budoucím možným problémem pro Společenství. Dvě třetiny nezaměstnaných má dosažené pouze základní vzdělání a jejich začlenění do pracovního trhu by bylo o to více těžké. Velká míra nezaměstnanosti v Turecku by musela být řešena otevřením nových pracovních příležitostí v Turecku, jinak by hrozila velká migrační vlna do Evropy. Příliv

mladých pracovních sil do stárnoucího kontinentu je vítán, ovšem nízké vzdělání a tudíž nekvalifikovaná pracovní síla není pro evropský trh velkým terčem.

Občané Evropské unie se bojí masivních migračních vln, které by mohly být realizovány v důsledku vysoké nezaměstnanosti a modernizace zemědělského sektoru, který stále zaměstnává vysoký podíl pracujících.⁷⁶

Kulturní a náboženské rozdíly jsou dalším možným problémem budoucnosti fungování Evropské unie. Otázky rovnoprávnosti žen či omezování základních práv a svobod by musely být řešeny Unií. Rozdílné kulturní tradice, zvyky a náboženství by se po vstupu mohly stát problémem. Turecko je dobrým příkladem země, která vylučuje své náboženství a kulturu od politiky, nicméně v řadě záležitostí stále zaostává za hodnotami Evropy. Lidská práva a svobody patří k základním stavebním kamenům evropské kultury a v kandidátském Turecku tyto kritéria nejsou dostatečně plněna.

Na druhé straně se muslimská menšina žijící v Evropě nejobtížněji adaptuje mezi západní společnost. Evropská unie by se přičleněním první muslimské země, musela plně soustředit na vyřešení xenofobie v Evropě vůči muslimskému obyvatelstvu. Občané Evropské unie vyjadřují svůj negativní postoj tím, že muslimská společnost se nechce adaptovat hodnotám západu a přizpůsobovat se většině. Dalším důvodem negativního vnímání muslimů v Evropě, je terorismus, který je spojován s islámským náboženstvím. Občané Unie vyjadřují svůj strach z terorismu, který přichází právě z islámských zemí. Evropa by vstupem Turků musela v této oblasti výrazně zapracovat, aby soužití mezi dvěma rozdílnými komunitami mohlo správně fungovat. Rovnoprávnost žen nemá v muslimských zemích své místo a Turecko muslimskou zemí je, otázka tedy zůstává, zdali bude Evropská unie schopna dosáhnout kompromisu v těchto citlivých tématech. Nehomogenní společnost není silnou společností, která sdílí společné hodnoty a společnou identitu. Evropská unie by tedy mohla ztratit své silné postavení ve světě, pokud by trpěla vnitřní rozpolceností.

⁷⁶ CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY. *The world factbook* [online]. © 2014 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>

6 Stanoviska členských států EU k členství Turecka

6.1 Obecná dimenze

Turecká snaha o začlenění probíhá už řadu let. Postupem času se Turecku povedlo přiřčenit do Severoatlantické aliance, dalším úspěšným krokem vstříc evropské integraci byl vstup do celní unie. Na samotné členství v Unii ovšem dál čeká marně. Rok 2005 přinesl svěží vítr do tohoto rozšíření, když započaly přístupové rozhovory. Ke zdárnému konci nicméně nedošlo. Evropská unie si vždy uvědomovala především ekonomický potenciál země a o Turecko měla velký zájem. Z tohoto optimismu se v současné době nejspíše ustupuje. Evropský skepticismus vůči muslimskému Turecku se zvedl napříč většiny zemí EU. Důvody se týkají hlavně rozdílnosti v kulturách, kdy demokratické Turecko potlačuje základní lidská práva ve své zemi. Jak je možné kooperovat, když muslimský svět se od toho západního tolik liší.

Vystřízlivění přišlo i na Evropu. Mezi největší odpůrce vstupu Turecka do EU, patří Rakousko a Německo. Rakousko se dokonce nechalo slyšet, že v případě vstupu Turecka, vyhlásí národní referendum, které by zcela určitě skončilo jasným negativním výsledkem. Rakouský průzkum v roce 2006 ukázal, že vstup Turků do EU by vetovalo 81% občanů.⁷⁷

V Německu se názory na vstup také změnily. Samotné Turecko se totiž začalo ubírat špatným směrem a z přibližování Evropy prakticky sešlo. Dokazují to demonstrace, které probíhaly v Turecku v roce 2013. Šlo o protivládní demonstrace, které byly násilně potlačeny, u vlády je navíc proislámská strana. Příklady možného návratu islamizace a opouštění od evropských kultur, byly viditelné ve vydání zákona na omezování přístupu k alkoholu, či prosazování větších pravomocí prezidenta Turecka. Na Turecko se snáší kritika z Bruselu, ohledně omezování základních práv a svobod, nerovnoměrné postavení žen či žádné zlepšování vztahů s Kyprem.⁷⁸ Od roku 2005 se německý pohled na vstup

⁷⁷EUROACTIV.CZ *Vztahy EU a Turecko* [online]. © 2011 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/rakousko-zvazuje-v-pripade-vstupu-turecka-do-eu-referendum-008739>

⁷⁸ŠLECHTA, ONDŘEJ. *Němci si pomalu rozmyšlejí turecký vstup do Unie* [online]. 2013 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.evropskehodnoty.cz/nemci-si-pomalu-rozmysleji-turecky-vstup-do-unie/>

výrazně změnil. Zatímco v roce 2005, by hlasovalo proti vstupu zhruba 52% Němců, v roce 2014 se tento počet zvedl na 69% německých občanů.⁷⁹ Turecko se nadále nepřibližuje hodnotám Evropy a samotný proces přístupu se výrazně zpomalil.

Francie nahlíží na rozšíření podobně jako Němci, tedy skepticky. Obě země se shodly, že Turecko by se mohlo stát členem takzvaného privilegovaného partnerství. To by znamenalo, že by Turecko nebylo plnohodnotným členem nicméně by se mu dostávalo některých výhod z EU.⁸⁰ Toto privilegované partnerství ovšem Turecko nepřijalo, do budoucna dokonce naznačilo možné odstoupení z přístupových rozhovorů do Unie. Konkrétně by mělo jít o rok 2023, který by mohl definitivně Turecko vyvézt z přístupu do EU.⁸¹ Dalšími ryze negativními zeměmi jsou Řecko a Kypr, obě země se staví k tureckému členství odmítavě kvůli sporům z minulosti, které dodnes nejsou vyřešeny.

Česká republika je zemí, která podporuje členství z hlediska vlády a zahraniční diplomacie. Ovšem z hlediska veřejnosti České republiky, převládá dlouhodobě negativní názor na vstup Turecka do Evropské unie. Tento rozporný náhled je dán prioritami, zatímco česká vláda vidí v Turecku silného ekonomického partnera, ze kterého může česká ekonomika profitovat. Česká veřejnost má obavy z šířícího se islámu do Evropy, tato obava převažuje všechny ostatní aspekty problematiky začleňování Turecka do EU.⁸²

Dlouhodobou podporu má Turecko ve Španělsku, Rumunsku, Bulharsku či Velké Británii. Pro Španělsko a Velkou Británii představuje Turecko klíčového partnera hlavně z důvodu jeho strategické polohy.⁸³ Rumunsko s Bulharskem stejně jako ostatní země podporující vstup Turecka, chtějí správné plnění kritérií pro vstup a urovnání sporu s Kyprem.⁸⁴

⁷⁹ KIRSCHBAUM, ERIK. *German opposition to Turkey's EU membership* [online]. 2014 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2014/05/27/us-germany-turkey-poll-idUSKBN0E71JQ20140527>

⁸⁰ PÍTROVÁ, MARIANA. *Vstup Turecka do EU* [online]. 2012 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/46/20778/clanek/vstup-turecka-do-eu-novy-restart-po-zmene-ve-francii>

⁸¹ HOSPODÁŘSKÉ NOVINY.CZ. *Ankara trvá na plnohodnotném členství* [online]. © 2012 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://zahranicni.ihned.cz/c1-58234160-merkelova-chce-s-turky-jednat-o-vstupu-do-eu-ankara-trva-na-plnohodnotnem-clenstvi>

⁸² HADRAVA, LUKÁŠ. *Česko a turecký vstup do EU* [online]. 2013 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/213753-cesko-a-turecky-vstup-do-eu-byznys-na-prvnim-miste/>

⁸³ KRAUS, TOMÁŠ. *Španělsko podporuje vstup Turecka do EU* [online]. 2010 [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <http://zahranicni.eurozpravy.cz/eu/6046-spanelsko-podporuje-vstup-turecka-do-eu/>

⁸⁴ ZENKNER, PETR. *Rumunsko* [online]. 2014 [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/462/sekce/rumunsko/>

V současnosti se zdá, že zájem ochabl z obou stran a motor integrace Turecka zařadil na nižší stupeň. Turecku samotnému dochází trpělivost v čekání před zavřenou branou do Unie a upíná se samo na sebe. Německo s Francií chtějí Turecko mezi sebou, ale pouze jako privilegovaného člena, nikoliv plnohodnotného hráče. To se nelíbí Turecku a ze svých představ o přidružení k Evropě postupně opouští. Samotné vyjádření o čekací lhůtě maximálně do roku 2023 je pádným důkazem snížení zájmu. Evropa je rozdělena na dva tábory. Oficiální evropská politika nadále stojí o Turecko, ale Brusel si začíná uvědomovat panující skepticismus mezi občany EU vůči muslimským zemím a obavy z islamizace Evropy. Turecko tedy prozatím zůstává obchodním partnerem Evropské unie a se svou silnou armádou, i významným členem Severoatlantické aliance. Další možná integrace je momentálně výrazně zpomalena.

6.2 Výsledky dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření se týkalo vysokoškolských studentů škol ČZU, VŠE a UK. Samotný dotazník se skládal z celkem 8 otázek, kde první otázka se týkala pohlaví. Následující otázky již byly striktně zaměřené na problematiku rozšiřování Evropské unie o Turecko. Šetření se nakonec zúčastnilo 252 respondentů.

Dotazníkového šetření se podle výsledků zúčastnilo 182 mužů a 70 žen.

Graf č. 3 Pohlaví

Zdroj: vlastní zpracování

Druhá otázka se týkala obecného názoru na rozšiřování Unie.

Graf č. 4 Rozšiřování EU

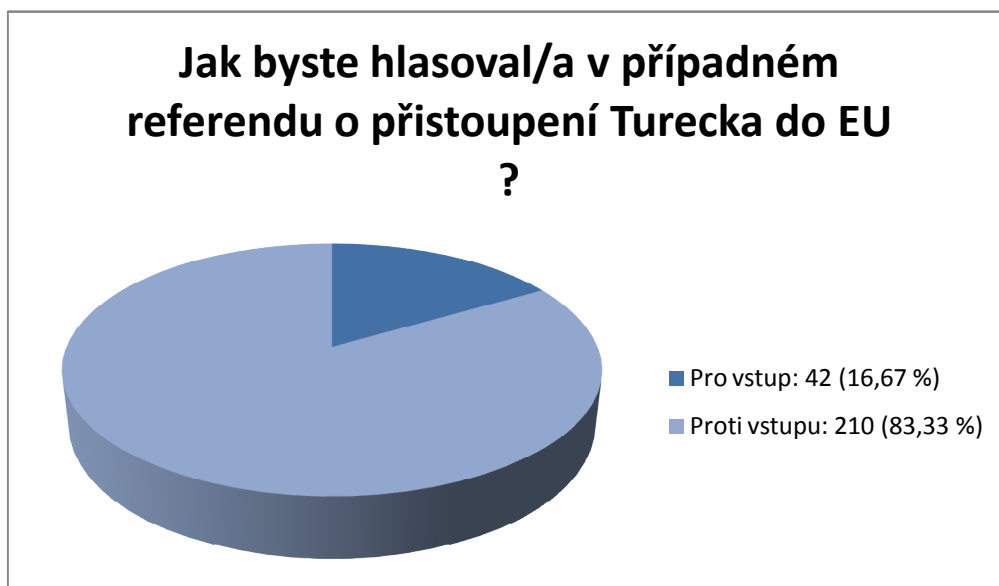

Zdroj: vlastní zpracování

Zde je jasně viditelná skepse k dalšímu rozšiřování Unie, téměř 70% dotázaných je přesvědčeno o tom, že by se Společenství mělo zaměřit spíše samo na sebe a věnovat se vnitřním záležitostem a prosperitě stávajícího uskupení osmadvaceti zemí. Pouze něco málo přes 30% respondentů, souhlasí s rozšiřováním hranic EU o další potenciální země, které jsou nejen Turecko a Island, ale i další země z balkánského regionu.

Další otázka se již týkala konkrétního přistoupení Turecka do struktur EU. Podle předpokladů z výsledku předchozí otázky, se více lidí vyslovalo proti vstupu Turecka do Evropské unie. Dokonce výsledek zde byl ještě více jednoznačný. Přes 83% dotazovaných by se v případě vyhlášeného referenda vyslovalo proti vstupu Turecka. Pouze necelých 17% by Turecko uvítalo mezi současnou osmadvacítkou.

Graf č. 5 Hlasování v referendu o Turecko

Zdroj: vlastní zpracování

Následující otázky se zabývaly důvody předchozích vyjádření. První otázkou byla představa o geografické poloze Turecka mezi respondenty.

Graf č. 6 Geografická poloha Turecka

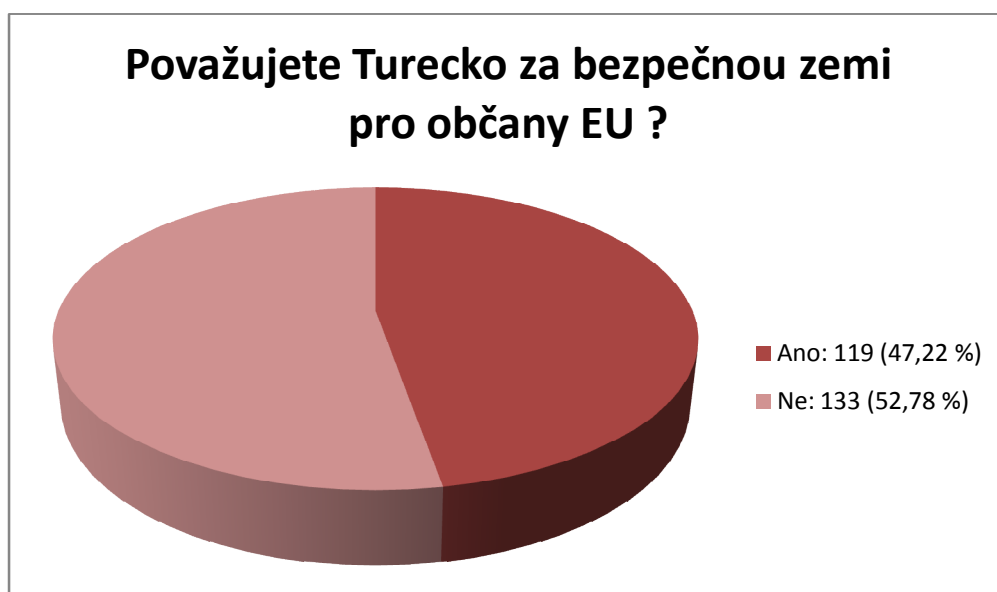

Zdroj: vlastní zpracování

Zde šlo o vnímání Turecka, které leží na pomezí dvou kontinentů a je takzvaným mostem mezi dvěma kontinenty. Téměř pětina dotázaných Turecko vnímá jako zemi evropskou nikoliv asijskou. Opět tato otázka vypovídá, že většina dotazovaných nahlíží na Turecko jako na vzdálený stát, tudíž mimo jednotnou Evropu. Zde může hrát roli vzdálená a rozdílná kultura, která může mít vliv k nahlížení na Turecko, které nepatří do jednotné evropské identity.

Následující otázka se týkala pohledu občanů Evropské unie, zdali vidí Turecko jako bezpečnou zemi. Tato otázka byla velice zajímavá, z hlediska výsledku.

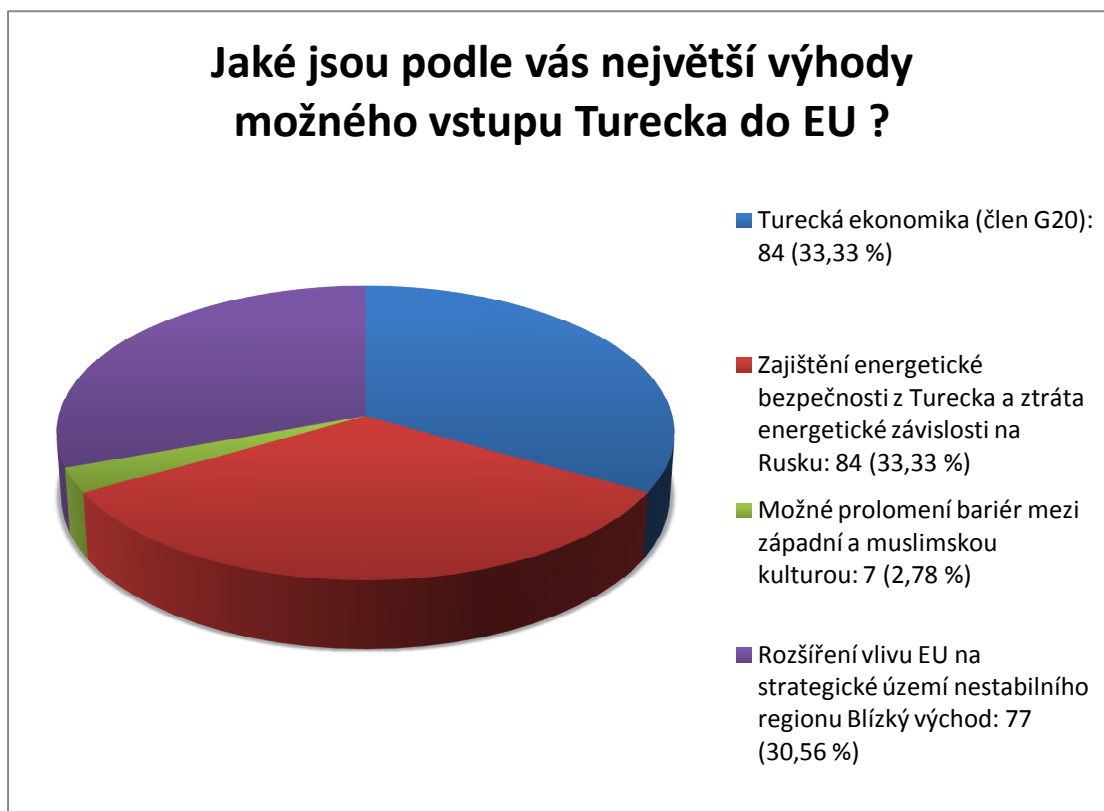
Graf č. 7 Názor na bezpečnost Turecka

Zdroj: vlastní zpracování

V této otázce došlo k nejtěsnějšímu výsledku, kdy necelých 53% dotazovaných si myslí, že Turecko pro občany Evropské unie nepředstavuje bezpečnou zemi a lehce přes 47% považuje Turecko za bezpečnou zemi pro občany z Evropy. Zde mohou hrát roli především dva faktory, tím prvním je geografická pozice země, kdy Turecko leží v nestabilním regionu a sousedí se Sýrií či Irákem. Druhým faktorem může být současná zakořeněná obava evropské společnosti z islamizace Evropy a proudění radikálního islamismu do zemí Unie. Přestože je Turecko demokratickou zemí, více než polovina dotazovaných nepovažuje tuto zemi za bezpečnou.

Graf č. 8 Výhody vstupu Turecka do EU

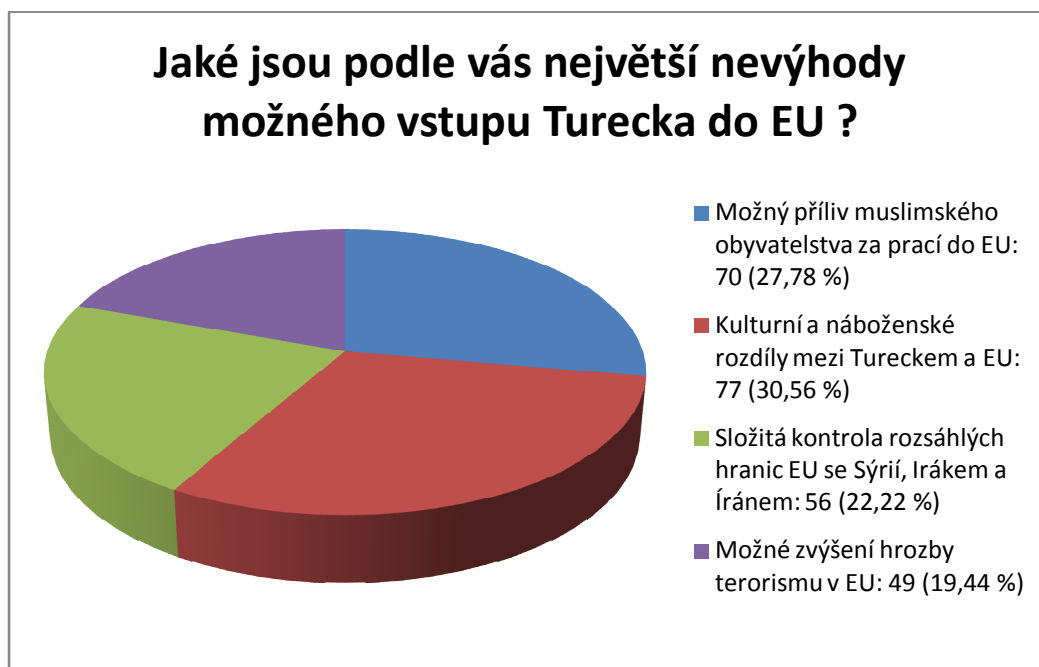

Zdroj: vlastní zpracování

Další otázka se týkala možných výhod plynoucích z možného vstupu Turecka do EU. Zde bylo možné vidět upřednostňování strategických oblastí mezi respondenty. Názory ohledně největšího přínosu se dělily v téměř vyrovnaném poměru. Třetina respondentů považuje za největší možný přínos tureckou ekonomiku, která by oživila Společenství. Stejný počet vidí největší výhodu v zajištění energetické bezpečnosti jižním směrem, právě přes Turecko a tím i zbavení se energetické závislosti na dodávkách ruského plynu. Téměř 31% dotazovaných by v rozšíření vidělo posun vlivu Evropské unie na Blízký východ a tím snahu o zajištění bezpečnosti a stability tohoto regionu. Nejvíce zajímavý výsledek v této otázce se týkal možného propojování západních a muslimských kultur, pro které hlasovala pouhá 3% dotazovaných. Tyto poměry přesně ukazují současnou náladu ve společnosti. Pouhá 3% respondentů věří, že největší výhodou vstupu Turecka do EU by bylo možné prohlubování multikulturalismu v Unii. Z toho lze vyvozovat, že myšlenka na

začlenění islámského obyvatelstva do západních struktur nemusí mít takovou váhu nebo také, že správně fungujícímu multikulturalismu moc lidí v Evropě šanci nedává.

Graf č. 9 Nevýhody vstupu Turecka do EU

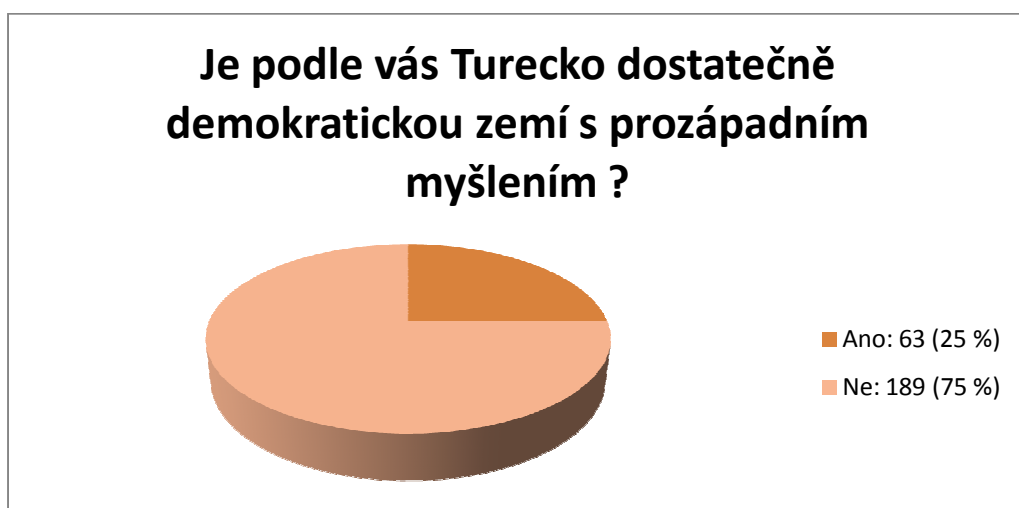
Zdroj: vlastní zpracování

Z hlediska nevýhod se jednalo o podobné zastoupení ve všech čtyřech nabízených možnostech. Zajímavá je návaznost s předchozí otázkou, kdy nejméně respondentů považuje multikulturalismus za výhodu. V otázce negativ pak největší nevýhody jsou právě uvedeny v rovině kulturních a náboženských rozdílů, které jsou podle dotazovaných nejpálčivějším problémem. Následuje obava z možných migračních vln muslimského obyvatelstva do Evropy. Následují otázky bezpečnosti, jednak jde o ochranu hranic s nestabilními státy na Blízkém východě a jednak o vnitrostátní bezpečnost členských zemí vůči terorismu. Všechny čtyři možnosti byly zastoupeny větším počtem respondentů, ale přesto jako největší nevýhodu dotazovaní uvedli rozdílnost mezi západní kulturou a kulturou islámskou. Z tohoto hlediska se dá domnívat, že multikulturalismus v jeho správné podobě, je v současné době utopii.

Poslední otázka v dotazníkovém šetření se zabývala názorem na fungování demokracie v této zemi a možné přibližování Turecka k západním hodnotám. Podle

očekávání hlasovala většina respondentů negativně, konkrétně se jednalo o 75%. Turecko se v očích dotazovaných tedy dostatečně nepřibližuje hodnotám, které vyznává Evropská unie a v současné době tak nemá podporu evropské veřejnosti. Názorů proti vstupu je celá řada, nicméně jednou z nejvíce palčivých oblastí je právě oblast občanská. V Turecku nejsou dodržována základní práva a svobody. V největších zemích EU, tedy Německu či Francii, mají negativní zkušenosti s menšinami muslimského obyvatelstva. Skepse vůči islámským hodnotám je v evropské společnosti umocněna mezinárodním terorismem, občanskými válkami a nestabilními demokraciemi v islámských zemích. Napříč tomu, že je Turecko zemí vyspělou s demokratickým režimem, pořád zůstává také zemí islámského náboženství a odlišných kultur, které nejsou pro západní svět přijatelné.

Graf č. 10 Demokratické Turecko

Zdroj: vlastní zpracování

7 Závěr

Diplomová práce se zabývala problematikou rozšiřování Evropské unie s konkrétním zaměřením na kandidátskou zemi Turecko. Důležité bylo zmínit samotné důvody vzniku evropské integrace. Důvody se prvotně týkaly udržování bezpečnosti v Evropě. Dvě světové války vystavily Německo do poválečné izolace, vztahy Německa a Francie byly na bodu mrazu. Nastartování spolupráce mezi bývalými protivníky ve válce bylo dosaženo založením ESUO, které pomocí společného trhu s uhlím a ocelí, mělo nastartovat postupné sbližování západní Evropy. Politické důsledky se týkaly studené války, která politologicky rozdělovala svět na západní a východní blok.

Od roku 1973 začalo rozšiřování Evropského společenství. Následovaly další etapy rozšiřování, které přinášely důsledky ekonomické ale i politické. V jednotlivých vlnách také hrály roli motivy rozšiřování, kdy například v rozšíření z roku 2004 bylo motivováno především politicky. Po rozpadu Sovětského svazu se totiž na evropském poli objevily nové mladé demokracie, čili státy, které do pádu železné opony, byly satelity Sovětského svazu. Z původní zakládající šestky je v současnosti osmadvacítka členských států. Další kandidátské země čekají na možný vstup do Evropské unie, včetně specifického Turecka, které se o integraci do Evropy pokouší již řadu let.

Turecko samotné je zemí, která rozděluje západní kulturu a kulturu islámskou a je důležitým prostředníkem mezi Evropou a nestabilním regionem Blízkého východu. Sekularizace turecké politiky od jeho náboženství je důležitým článkem pro společnou řeč s Evropskou unií. Turecko patří mezi vyspělé země s demokratickým režimem, disponuje velice silnou armádou a patří mezi členy NATO. Ekonomické ukazatele a jeho členství v G20 ukazují, že Turecko z hlediska ekonomiky by bylo přínosným spojencem a členem Evropské unie. Jeho strategická poloha na Blízkém východě je pro západní státy také velkým motivem, Unie by totiž lépe mohla zasahovat do tohoto regionu. Navíc v této oblasti leží velká naleziště nerostných zdrojů, ropy a zemního plynu. Pro Evropu by to znamenalo lepší přístup k těmto zdrojům a zlepšení energetické bezpečnosti, kdy v současné době je východní a střední Evropa především závislá na dodávkách plynu z Ruska.

Překážky, které oddalují vstup Turecka do Evropské unie, se týkají jejich rozdílné kultury. V Turecku žije naprosto drtivá většina muslimů, kteří vyznávají islámské náboženství. To se promítá do tradic, zvyků a kultury, které působí i na politiku dané země. Problematika s přistoupením se například týká základních práv a svobod, které jsou v Turecku omezována, omezování a nerovné postavení menšin v zemi, konkrétně otázka kurdské menšiny, či nerovné postavení žen v Turecku. Na Turecko se v tomto ohledu snáší kritika z Bruselu, nicméně Turecko se v těchto otázkách prakticky neposunují vstříc Evropě, právě díky rozdílné kultuře zakořeněné v islámském náboženství. Islám zřejmě nejde v plné výši sekularizovat od turecké politiky, to má za následek negativní důsledky v Evropě, kde se šíří skepticismus a strach z radikálního islamismu, který by mohl pronikat do Evropy. Samozřejmě jsou tu i další důvody, například obava z migračních vln Turků za prací do Evropské unie, či neurovnání vztahu se členskou zemí, Kyprem. Nicméně v současné době je evropská společnost nejvíce ovlivňována hrozbou terorismu a šíření islámu napříč Evropou. Díky tomu občané EU pragmaticky upadají do skepse vůči možnému přistoupení Turecka do Unie a nevěří, že by kulturní rozdíly mohly být v blízké budoucnosti překročeny.

Dle mého názoru by v dohledné budoucnosti k přistoupení Turecka do Evropské unie dojít nemělo. Turecko je stále moc daleko na cestě do Evropy, navíc v současné době Turci spíše naznačují upínání se vlastním směrem, tedy sami na sebe, nikoliv směrem proevropským. Samotné Turecko naznačuje upadající zájem o členství ve Společenství, do kterého se snaží přičlenit již řadu let. Pokroky v podmínkách ať již politických či ekonomických jsou spíše minimální. Samotná Evropa v dnešní době po členství již tolik netouží a přístupová jednání prakticky se prakticky nehnují z místa. Samozřejmě se otevírá otázka, pokud by Turecko v dohledné době nemělo přistoupit, bude mít vůbec zájem v budoucnosti? Samotní Turci se totiž nedávno vyjádřili, že pokud nebudou přístupová jednání uzavřena do roku 2023, potom již o členství nebudou mít zájem. Návrhy na privilegované partnerství, které by vyhovovalo především Unii, není pro Turecko zajímavé a tak zůstává otázka jak dále. Turecko je strategickým partnerem a Evropa by s ním měla udržovat úzké vazby, ale pouze jako partner, nikoliv člen. Vazby je nutné dodržovat z výhodnosti vzájemných obchodů ale i bezpečnosti. Turecko představuje jedinou hradbu, která odděluje nestabilní Blízký východ nejen od Evropské unie ale i celé Evropy jako celku.

8 Zdroje

BALDWIN, RICHARD. WYPLOSZ, CHARLES. *Ekonomie evropské integrace*. 4. vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2013. 580 s. ISBN 978-80-247-4568-8

BALÍK, STANISLAV. MIKŠ, FRANTIŠEK. FIALA, PETR. *Perspektivy Evropské unie*. Brno: CDK - Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. 218 s. ISBN 80-7325-031-4

BOOKER, CHRISTOPHER. NORTH, RICHARD. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: B&P, 2006. 623 s. ISBN 80-7364-026-0

CIHELKOVÁ, EVA. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. 710 s. ISBN 80-7179-804-5

ČERNOCH, PAVEL. *Cesta do EU*. Praha: LINDE, 2003. 159 s. ISBN 80-86131-40-8

FIALA, PETR. PITROVÁ, MARKÉTA. *Evropská unie: druhé vydání*. Brno: CDK, 2009. 803 s. ISBN 978-80-7325-180-2

FIALA, PETR. PITROVÁ, MARKÉTA. *Rozšiřování ES/EU*. Brno: Nakladatelství Masarykova univerzita Brno, 2002. 193 s. ISBN 80-210-2645-6

GERBET, PIERRE. *Budování Evropy*. 1. Vydání Praha: Karolinum, 2004. 450 s. ISBN 80-246-0111-7

GOMBÁR, EDUARD. *Moderní dějiny islámských zemí*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1999. 427 s. ISBN 80-7184-599-X

HRADEČNÝ, PAVEL. *Řekové a Turci, nepřátele nebo spojenci*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2002. 226 s. ISBN 80-7106-378-9

KLVAČOVÁ, EVA. *Prohlubování evropské integrace*. 1. vyd, Praha: Professional Publishing, 2004. 212 s. ISBN 80-86419-78-9

MEZIHORÁK, FRANTIŠEK. *Evropanství a integrace*. 1. vydání. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2001. 127 s. ISBN: 80-7182-118-7

NEKVAPIL, VÁCLAV. *Vnější vztahy Evropské unie*. 1. vydání. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2008. 144 s. ISBN 978-80-87092-00-2

PRODI, ROMANO. *Idea Evropy*. Brno: Nakladatelství B&P, 2003. 137 s. ISBN 978-80-86598-32-1

ŠARADÍN, P. TUNKROVÁ, L. *Turecko a Evropská unie: česká a turecká perspektiva*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 154 s. ISBN 978-80-244-1875-9

LAÇINER, SEDAT. ÖZCAN, MEHMET. BAL, IHSAN. *European union with Turkey : the possible impact of Turkey's membership on the European union*. Ankara: International strategic research organization, 2005. 280 s. ISBN 9759828006

GRIFFITHS, RICHARD T. ÖZDEMİR, DUMUS. *Turkey and the EU enlargement : processes of incorporation*. Istanbul: Istanbul Bilgi University Press, 2004. 239 s. ISBN 9756176016

ARIKAN, HARUN. *Turkey and the EU: an awkward candidate for EU membership?*. 2. Vydání, Aldershot (England): Ashgate Publishing Limited, 2006. 290 s. ISBN 0-7546-4762-5

MORRIS, CHRIS. *The New Turkey – The Quiet Revolution at the Edge of Europe*. UK: Granta books, 2005. 258 s. ISBN 1-86207-790-8

HUGHES, EDEL. *Turkey and the European union*. New York: Routledge, 2011. 215 s. ISBN 978-0415577854

ÇARKO_LU, ALI, RUBIN, BARRY. *Turkey and the European Union: Domestic Politics, Economic Integration and International Dynamics*. London – Portland: Frank Cass, 2003. ISBN 0714683353. Dostupný z WWW: <http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=108526501>

LOVATT, DEBBIE. *Turkey since 1970: Politics, economics and society*. New York: Palgrave, 2001. 250 s. ISBN 033375378

KRAMER, HEINZ. *A changing Turkey: the challenge to Europe and the United States*. Washington: Brookings institution press, 2000. 304 s. ISBN 0-8157-5023-4

Internetové zdroje

EUROMOVE. EU Enlargement [online]. 2014 [cit. 2014-11-19]. Dostupné z: <http://www.euromove.org.uk/index.php?id=22037>

ZENKNER, PETR. Velká Británie [online]. © 2014 [cit. 2014-11-22]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/397/sekce/velka-britanie/>

ŠÍMOVÁ, KATEŘINA. Problémy rozpočtu EU [online]. © 2014 [cit. 2014-11-23]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8921/sekce/problemy-rozpoctu-eu/>

ČERNÍKOVÁ, PETRA. Velká Británie: zůstat či odejít z EU? [online]. 2013 [cit. 2014-11-23]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/389982-velka-britanie-zustat-ci-odejit-z-eu/>

STANOVÁ, NATÁLIE. Útok na Charlie Hebdo přiměje Dány zrušit opt-out z policejní spolupráce v EU [online]. 2015 [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/clanek/dansko-chce-zrusit-opt-out-z-policejni-spoluprace-v-eu-012407>

SCHMITD, MICHAEL. An introduction to the PIIGS [online]. 2011 [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: <http://www.investopedia.com/articles/economics/12/countries-in-piigs.asp>

CVCE. Enlargement to the south [online]. © 2015 [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: <http://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/cd165215-8327-4583-922d-58a974e65ca5>

BYDŽOVSKÁ, MARIE. Eurozónu trápí „prasata“ [online]. 2010 [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9008/15383/clanek/eurozону-trapi-prasata/>

CAMPBELL, ALEX. The EU enlargement [online]. 2010 [cit. 2014-12-12]. Dostupné z: <http://www.e-ir.info/2010/04/23/3939/>

TOMÁŠEK, MICHAL. Jak vystoupit z Eurozóny [online]. 2011 [cit. 2014-12-19]. Dostupné z: <http://www.financninoviny.cz/zpravy/jak-vystoupit-z-eurozony/689260>

E15. Rakousko uspořádá referendum o vystoupení z EU [online]. © 2015 [cit. 2014-12-19]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/zahranicni/politika/rakousko-usporada-referendum-o-vystoupeni-z-evropske-unie-1151705>

EUROPA.EU. Rozšíření 2004 [online]. 2007 [cit. 2014-12-19]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/2004_and_2007_enlargement/e50017_cs.htm

KOVAČOVSKÁ, LENKA. Další rozšiřování Evropské unie může přivodit její konec [online]. 2017 [cit. 2014-12-19]. Dostupné z: <http://www.amo.cz/publikace/rozsirovani-evropske-unie---pro-a-proti.html>

PENÍZE.CZ. Rozšiřování EU: hlavní argumenty [online]. 2004 [cit. 2014-12-19]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/hdp/16573-rozsirovani-eu-hlavni-argumenty>

CYPRUS PROFILE. Government and politics [online]. 2014 [cit. 2014-12-19]. Dostupné z: <http://www.cyprusprofile.com/en/country-information/politics>

EUROACTIV.CZ. ČR v Evropské unii [online]. © 2015 [cit. 2014-12-19]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/politologove-s-odchodem-klause-cesky-euroskepticismus-nezmizi-eu-010665>

STOJAROVÁ, VĚRA. Rozšíření Evropské unie o Rumunsko a Bulharsko [online]. 2007 [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/138/rozsirovan-evropske-unie-o-rumunsko-a-bulharsko>

EUROACTIV.CZ. Norsko zvažuje vystoupení ze Schengenu [online]. 2012 [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/clanek/norsko-zvazuje-vystoupeni-ze-schengenu-obava-se-bulharska-a-rumunska-010117>

PALIČKOVÁ, I. REPINSKÁ, M. Chorvatsko: Evropská unie vítá 28. členu [online]. 2013 [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/46/22590/clanek/chorvatsko-evropska-unie-vita-28-clena/>

TUČEK, FILIP. Turecko [online]. © 2014 [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9132/sekce/turecko/>

EUROACTIV.CZ. Vztahy EU a Turecka [online]. © 2014 [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/link-dossier/turecko-a-eu>

GENERÁLNÍ KONZULÁT ČR V ISTANBULU. Charakteristika hospodářského vývoje Turecka [online]. © 2012 [cit. 2014-12-26]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/istanbul/cz/obchod_a_ekonomika/ekonomicky_vyvoj_turecka/charakteristika_hospodarskeho_vyvoje.html

BUSINESSINFO.CZ. Turecko – zahraniční obchod země [online]. © 2014 [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/turecko-zahranicni-obchod-zeme-19214.html>

TRADING ECONOMICS. Turkey GDP annual grow rate [online]. © 2015 [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/turkey/gdp-growth-annual>

GENERÁLNÍ KONZULÁT ČR V ISTANBULU. Charakteristika hospodářského vývoje Turecka [online]. © 2012 [cit. 2014-12-26]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/istanbul/cz/obchod_a_ekonomika/ekonomicky_vyvoj_turecka/charakteristika_hospodarskeho_vyvoje.html

EUROZPRAVY.CZ. Turecko na cestě do EU [online]. © 2014 [cit. 2015-02-26]. Dostupné z: <http://zahranicni.eurozpravy.cz/evropa/100990-turecko-na-cestech-do-eu-novy-premier-si-vytycil-strategicky-cil/>

TRADING ECONOMICS. Turkey balance of trade [online]. © 2015 [cit. 2014-12-26]. Dostupné z <http://www.tradingeconomics.com/turkey/balance-of-trade>

E15.CZ. Rostoucí turecká ekonomika láká české podnikatele [online]. © 2013 [cit. 2015-02-26]. Dostupné z: <http://euro.e15.cz/archiv/rostouci-turecka-ekonomika-laka-ceske-podnikatele-1049014>

E-POLIS.CZ. Současná vnitropolitická situace v Turecku [online]. © 2013 [cit. 2015-02-26]. Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/clanek/soucasna-vnitropoliticka-situace-v-turecku.html>

MAREK, J. Turecko slíbilo podporu koalici proti islámskému státu [online]. 2014 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/blizkyvychod/_zprava/turecko-slibilo-plnou-podporu-koalici-proti-islamskemu-statu--1401546

PLACÁK, PETR. Turecká politika [online]. © 2013 [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/46/22534/clanek/turecka-politika/>

ČT24. Novým tureckým prezidentem je dosavadní premiér Erdogan [online]. © 2014 [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/282684-novym-tureckym-prezidentem-je-dosavadni-premier-erdogan/>

EUROACTIV.CZ Kyperské předsednictví [online]. © 2012 [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/evropske-institute/link-dossier/kyperske-predsednictvi-000087>

MILENKOVIČOVÁ, IVANA. Turecká armáda zlikvidovala na území Sýrie islamisty [online]. © 2014 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/turecka-armada-zlikvidovala-na-uzemi-syrie-islamisty-pdv-zahranicni.aspx?c=A140130_110859_zahranicni_im

LHOŤAN, LUKÁŠ. V Turecku se cvičí islámští teroristé [online]. © 2014 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.reflex.cz/clanek/zpravy/57424/v-turecku-clenske-zemi-nato-se-cvici-islamsti-teroriste.html>

DEGGIN, CAMERON. Turkey benefits of EU membership [online]. 2013 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.propertyturkey.com/blog-turkey/turkey-benefits-of-eu-membership>

FÜLE, ŠTEFAN. Manual benefit of the EU [online]. © 2015 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-14-317_en.htm

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY.CZ. Volby v Turecku vyhrála APK [online]. 2014 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://zahranicni.ihned.cz/c1-61944560-volby-v-turecku-vyhrala-strana-premiera-erdogana-muze-ktery-zakazal-youtube-a-twitter>

EUROACTIV.CZ. Rada Evropy kritizuje zákaz nošení brky v Belgii a Francii [online]. © 2011 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/rada-evropy-kritizuje-zakaz-noseni-burky-v-belgii-a-francii-008983>

EUROSTAT. Enlargement countries [online]. © 2015 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/enlargement-countries/data/database>

EUROSTAT. Population by age group [online]. © 2015 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tps00010&language=en>

ŽIŽKA, JAN. Rýsuje se plynovod Eastring [online]. 2014 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/ani-south-stream-ani-nabucco-rysuje-se-plynovod-eastring-pz0-/tema.aspx?c=A141218_124343_pozice-tema_lube

STIER, GÁBOR. Fiasko pro EU: projekt Nabucco končí [online]. 2013 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/fiasko-pro-eu-projekt-nabucco-konci-d6c-/tema.aspx?c=A130701_135247_pozice_133970

ČT24.CZ. Kurdácká populace [online]. © 2014 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/293801-zraneni-kurdove-by-se-mohli-lecit-v-cesku-navrhl-zaoralek/>

EUROSTAT. Population of EU countries [online]. © 2015 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY. The world factbook [online]. © 2014 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>

EUROACTIV.CZ Vztahy EU a Turecko [online]. © 2011 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/rakousko-zvazuje-v-pripade-vstupu-turecka-do-eu-referendum-008739>

ŠLECHTA, ONDŘEJ. Němci si pomalu rozmýšlejí turecký vstup do Unie [online]. 2013 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.evropskehodnoty.cz/nemci-si-pomaluzromysleji-turecky-vstup-do-unie/>

KIRSCHBAUM, ERIK. German opposition to Turkey's EU membership [online]. 2014 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2014/05/27/us-germany-turkey-poll-idUSKBN0E71JQ20140527>

PÍTROVÁ, MARIANA. Vstup Turecka do EU [online]. 2012 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/46/20778/clanek/vstup-turecka-do-eu-novy-restart-po-zmene-ve-francii>

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY.CZ. Ankara trvá na plnohodnotném členství [online]. © 2012 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://zahranicni.ihned.cz/c1-58234160-merkelova-chce-s-turky-jednat-o-vstupu-do-eu-ankara-trva-na-plnohodnotnem-clenstvi>

HADRAVA, LUKÁŠ. Česko a turecký vstup do EU [online]. 2013 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/213753-cesko-a-turecky-vstup-do-eu-byznys-na-prvnim-miste/>

KRAUS, TOMÁŠ. Španělsko podporuje vstup Turecka do EU [online]. 2010 [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <http://zahranicni.eurozpravy.cz/eu/6046-spanelsko-podporuje-vstup-turecka-do-eu/>

ZENKNER, PETR. Rumunsko [online]. 2014 [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/462/sekce/rumunsko/>

9 Přílohy

1. Dotazníkové šetření

1) Jaké je vaše pohlaví?

- a) muž
- b) žena

2) Jste pro další rozšiřování Evropské unie?

- a) Ano, integrace by se měla rozšířit do dalších zemí Evropy
- b) Ne, Evropská unie by se měla zaměřit na stabilizaci a růst současné 28

3) Jak byste hlasoval/a v případném referendu o přistoupení Turecka do EU?

- a) Pro vstup
- b) Proti vstupu

4) Kde se podle vás geograficky nachází Turecko?

- a) v Evropě
- b) v Asii

5) Považujete Turecko za bezpečnou zemi pro občany EU?

- a) ano
- b) ne

6) Jaké jsou podle vás největší výhody možného vstupu Turecka do EU?

- a) Turecká ekonomika (člen G20)
- b) Zajištění energetické bezpečnosti z Turecka a ztráta energetické závislosti na Rusku
- c) Možné prolomení bariér mezi západní a muslimskou kulturou
- d) Rozšíření vlivu EU na strategické území nestabilního regionu Blízký východ

7) Jaké jsou podle vás největší nevýhody možného vstupu Turecka do EU?

- a) Možný příliv muslimského obyvatelstva za prací do EU
- b) Kulturní a náboženské rozdíly mezi Tureckem a EU
- c) Složitá kontrola rozsáhlých hranic EU se Sýrií, Irákem, Íránem
- d) Možné zvýšení hrozby terorismu v EU

8) Je podle vás Turecko dostatečně demokratickou zemí s prozápadním myšlením?

- a) ano
- b) ne